

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

4/2018

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXIV, číslo 4/2018

Vychází 3. prosince 2018.

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 55385/14 ve věci Baydar proti Nizozemsku	s. 1
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 6878/14) ve věci Lazoriva proti Ukrajině	s. 13
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 588/13 ve věci Eric Libert proti Francii	s. 21
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 41841/12 ve věci Ottan proti Francii	s. 33
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 21055/11 ve věci Pirozzi proti Belgii	s. 44
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnostech č. 51168/15 a 51186/15 ve věci Stern Taulats a Roura Capellera proti Španělsku	s. 53

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
24. 4. 2018
VĚC BAYDAR PROTI NIZOZEMSKU
(rozsudek ve věci Baydar proti Nizozemsku,
stížnost č. 55385/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 9a, § 224 odst. 1 tr. řádu

Klíčová slova:

spravedlivý proces – povinnost předložit předběžnou otázku – odůvodnění

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Soudu se věnovalo posouzení otázky tvrzeného porušení čl. 6 Úmluvy, k němuž podle stěžovatele došlo tím, že Nejvyšší soud Nizozemska, v řízení vedeném o dovolání [*appeal in cassation (casasatie)*] napadající odsuzující rozsudek odvolacího soudu vydaný v jeho trestní věci, nevyhověl žádosti o předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie (dále „SDEU“), kterou uplatnil v písemné reakci na vyjádření generálního advokáta (tzv. *Borgers letters*) zpracované v tomto řízení. Stěžovatel namítal, že odmítnutím předložení předběžné otázky a nesplněním povinnosti adekvátního zdůvodnění tohoto odmítnutí (bod 30. rozhodnutí) došlo k porušení jeho práva na spravedlivé projednání ve smyslu odkazovaného článku Úmluvy.

Soud z důvodů, které vyložil v bodech 39. až 53. svého rozhodnutí, stěžovatelovu hodnocení nepřisvědčil. S oporou o vnitrostátní úpravu (bod 17. a 18.), její relevantní aplikaci Nejvyšším soudem (body 19. a 20.), úpravu obsaženou v čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále „SFEU“) (bod 21.) a relevantní judikaturu SDEU (body 22. až 29.) vyložil, proč k tvrzenému porušení práva stěžovatele nedošlo.

Protože svévolné odmítnutí položení předběžné otázky SDEU může založit porušení pravidel spravedlivého procesu a tím může odporovat požadavkům plynoucím z čl. 6 Úmluvy (bod 39.), lze předkládané rozhodnutí (respektive i jím citovaná dřívější rozhodnutí Soudu) a obecné právní závěry v něm obsažené považovat za jisté vodítko k posouzení toho, zda je při rozhodování konkrétní věci národním soudem nezbytné ve smyslu čl. 267 SFEU předložit SDEU předběžnou otázku, či zda a při splnění jakých podmínek tato potřeba (nutnost) nenastává.

Je vhodné připomenout, že v prostředí českého práva se k důsledkům neodůvodněného nepředložení předběžné otázky vyslovil i Ústavní soud (srov. náleze ze dne 8. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 1009/08). Porušení ústavně garantovaného práva stěžovatele shledal v tom, že soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravným prostředkem, svévolně nepoložil předběžnou otázku, přičemž se vůbec nezabýval tím, zda ji měl vznést, a toto opomenutí řádně neodůvodnil, včetně posouzení výjimek, které vypracoval ve své judikatuře SDEU.

K povinnosti řádného odůvodnění takového postupu se vyslovil i ESLP (viz Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii, č. 3989/07 a 38353/07).

Z předloženého rozhodnutí Soudu vyplývá, že za dostatečné odůvodnění odmítnutí předložení předběžné otázky lze pokládat i takové, z něhož plyne, že opravný prostředek, který obsahoval žádost o předložení předběžné otázky, byl zamítnut, protože ve věci, s ohledem na charakter řízení, nevyvstala právní otázka, kterou by bylo nutno zodpovědět (bod 48. až 50.).

Trestní řád problematiku předložení předběžné otázky v trestním řízení upravuje v § 9a (Předběžné otázky v působnosti Soudního dvora) a § 224 odst. 1 (přeručení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 9a odst. 2 tr. řádu).

SKUTKOVÝ STAV

Rozsudkem Krajského soudu v Zutphenu (rechtbank) ze dne 28. 10. 2008 byl stěžovatel s dalšími spolupachateli odsouzen za přepravu 2 800 gramů heroinu a sedm případů umožnění nedovoleného pobytu (mensensmokkel) podle čl. 197a trestního zákoníku (Wetboek van Strafrecht). O odvolání stěžovatele a státního zástupce rozhodl odvolací soud v Arnhemu (gerechtshof) dne 19. 7. 2011 tak, že napadené rozhodnutí potvrdil v části týkající se přepravy heroinu a čtyř případů umožnění nedovoleného pobytu, které mělo spočívat v tom, že stěžovatel se svými spolupachateli ve vymezené době umožnil 20 iráckým imigrantům nelegální pobyt v Nizozemsku, Německu a Dánsku. Ohledně zbylých tří případů stěžovatele zprostil viny.

Stěžovatel podal k Nejvyššímu soudu (Hoge Raad) dovolání, v jehož odůvodnění rozporoval výklad pojmu „pobyt“ podle čl. 197a odst. 2 trestního zákoníku s tím, že organizoval pouze přepravu imigrantů přes Nizozemsko a Německo do Dánska. Namítl, že důkazy, z nichž soudy vyšly, nebyl prokázán jejich pobyt v těchto zemích. V této souvislosti odkázal na Směrnici Rady 2002/90/ES z 28. 11. 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (dále jen „směrnice“), a na Rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV z 28. 11. 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu. Při výkladu čl. 197a trestního zákoníku by měl být podle stěžovatele odlišován „pobyt“ podle druhého odstavce tohoto ustanovení od „vstupu“ a „přechodu“ podle prvního odstavce, který je důsledkem implementace této směrnice.

Generální advokát (*advocaat-generaal*) ve svém poradním stanovisku navrhl, aby soud vyhověl námitce stěžovatele stran délky řízení. Druhou námitku navrhl zamítnout, neboť „pobyt“ vyžaduje široký výklad, který byl užíván již před implementací směrnice, tedy zahrnuje také „přechod“. Trestnost „vstupu a přechodu“ podle prvního odstavce nemění nic na širokém rozsahu druhého odstavce.

Stěžovatel ve své reakci na toto stanovisko navrhl položení předběžné otázky SDEU stran výkladu pojmů „pobyt“, „vstup“ a „přechod“ v kontextu směrnice.

Nejvyšší soud rozhodnutím ze dne 4. 3. 2014 vyhověl námitce stěžovatele stran délky řízení a zmírnil mu uložený trest odnětí svobody, ve zbytku opravný prostředek zamítl podle § 81 odst. 1 zákona o (organizaci) soudnictví s užitím zkráceného odůvodnění, že opravný prostředek nemůže vést ke zrušení napadeného rozhodnutí, neboť nevyvolal potřebu posouzení právních otázek v zájmu jednoty a vývoje práva.

RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ A EVROPSKÉ PRÁVO

A. Soudní (organizační) řád

1. Oddíl 80a Soudního (organizačního) řádu

17. Oddíl 80a Soudního (organizačního) řádu, který vstoupil v platnost dne 1. 7. 2012, uvádí:

„1. Nejvyšší soud může, poté, kdy vezme na vědomí poradní stanovisko Generálního advokáta (*gehoord de procureur-generaal*), prohlásit dovolání za nepřipustné, pokud namítané důvody neodůvodňují projednání v dovolacím řízení (*de aangevoerde klachten geen behandeling in cassatie rechtvaardigen*), pokud dovolatel zjevně nemá dostatečný zájem na dovolání (*klaarblijkelijk onvoldoende belang heeft bij het cassatieberoep*), nebo pokud jsou dovolací námitky zjevně bezúspěšné (*klaarblijkelijk niet tot cassatie kunnen leiden*).

(...)

4. Využije-li Nejvyšší soud úpravu prvního odstavce, může omezit odůvodnění svého rozhodnutí na toto zjištění.“

2. Oddíl 81 Soudního (organizačního) řádu

18. Podle oddílu 81 Soudního (organizačního) řádu:

1. Má-li Nejvyšší soud za to, že dovolání neobsahuje důvody vedoucí ke zrušení napadeného rozsudku a nevznáší právní otázky, jejichž vyřešení by bylo v zájmu jednotnosti a právního rozvoje, může se v odůvodnění omezit na toto zjištění.

(...)

3. Relevantní judikatura

19. V rozsudku ze dne 11. 9. 2012 (ECLI:NL:HR:2012:BX0129) objasnil Nejvyšší soud výklad oddílů 80a a 81 Soudního (organizačního) řádu, pokud jde o trestní případy:

(...)

Zrychlené řízení

(...) Oddíl 81 Soudního (organizačního) řádu umožňuje Nejvyššímu soudu omezit odůvodnění rozhodnutí, kterým odmítá dovolací námitky, na zjištění, že dovolání „neobsahuje důvody vedoucí ke zrušení napadeného rozsudku a nevznášá právní otázky, jejichž vyřešení by bylo v zájmu jednotnosti a právního rozvoje“.

Oddíl 81 Soudního (organizačního) řádu hrál v posledních letech důležitou úlohu v udržení pracovní zátěže Nejvyššího soudu na únosné míře (...).

20. Ve svém rozsudku ze dne 26. 5. 2015 (ECLI:NL:HR:2015:1332) vysvětlil Nejvyšší soud svou praxi týkající se aplikace oddílů 80a a 81 Soudního (organizačního) řádu ve vztahu k žádosti o položení předběžné otázky SDEU. Uvedl, že: (...) „Rozsudek obsahující zestručněné odůvodnění v sobě zahrnuje závěr o tom, že se na projednávanou věc vztahuje jedna ze situací, za nichž není třeba pokládat Soudnímu dvoru předběžné otázky, konkrétně, že předběžná otázka není relevantní pro výsledek sporu, nebo může být zodpovězena ve světle judikatury Soudního dvora [Evropské unie] či neexistuje rozumná pochybnost o způsobu, jakým má být předmětná otázka vyřešena.“

B. Právo Evropské unie

Článek 267 Smlouvy o fungování Evropské unie

21. Článek 267 Smlouvy o fungování EU (SFEU)¹ uvádí:

„Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se:

a) výkladu Smluv,

b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.

Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce.

Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.“

22. Dne 25. 11. 2016 uveřejnil SDEU své (aktualizované) Doporučení pro vnitrostátní soudy o zahájení řízení o předběžné otázce (2016/C 439/01), který v části důležité pro projednávaný případ uvádí:

„Pravomoc Soudního dvora k rozhodování o žádostech o rozhodnutí o předběžné otázce ohledně výkladu nebo platnosti unijního práva je vykonávána výlučně

¹ Původně čl. 177 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství („Smlouvy o EHS“), poté čl. 234 Smlouvy o založení Evropského společenství („Smlouvy o ES“).

na základě podnětu vnitrostátních soudů bez ohledu na to, zda účastníci původního řízení vyjádřili přání obrátit se na Soudní dvůr. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní soud, jemuž byl spor předložen, nese odpovědnost za soudní rozhodnutí, jež má být vydáno, je pouze na tomto soudu, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jeho rozsudku, tak relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru. “

Relevantní judikatura SDEU

23. V případě S. r. l. CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità (C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335) obdržel SDEU žádost italského Nejvyššího soudu o rozhodnutí o předběžné otázce. Tato žádost se týkala otázky, zda 3. odstavec článku 177 Smlouvy o EHS² stanovuje povinnost položit předběžnou otázku, která by vnitrostátnímu soudu znemožňovala posouzení opodstatněnosti vznesené otázky, nebo zda tuto povinnost podřídil existenci rozumné pochybnosti o výkladu.

24. Ve svém rozsudku ze dne 6. 10 1982 SDEU vysvětlil, že:

„6 Na základě druhého pododstavce [článku 267] může každý vnitrostátní soud jakéhokoliv členského státu, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vnesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr, aby rozhodl o této otázce. Podle třetího pododstavce vyvstane-li otázka výkladu ve věci projednávané před vnitrostátním soudem, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr.

7 Tato povinnost obrátit se na Soudní dvůr spadá do rámce spolupráce, vytvořené za účelem zajistit správné použití a jednotný výklad práva Společenství ve všech členských státech, mezi vnitrostátními soudy, jakožto soudy pověřenými použitím práva Společenství, a Soudním dvorem. Cílem čl. [267] třetího pododstavce je především to, aby v rámci Společenství bylo zamezeno vzniku rozdílů v judikatuře v otázkách práva Společenství. Dosah této povinnosti musí být posuzován podle tohoto účelu v závislosti na vzájemných pravomocích vnitrostátních soudů a Soudního dvora, je-li takováto otázka výkladu vznesena ve smyslu článku [267].

8 V tomto rámci je namístě upřesnit komunitární význam výrazu „vyvstane-li takováto otázka“ proto, aby mohlo být stanoveno, za jakých podmínek se musí vnitrostátní soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, obrátit na Soudní dvůr.

9 V tomto ohledu je třeba zaprvé poznamenat, že článek [267] nepředstavuje procesní prostředek, který mají k dispozici účastníci řízení ve sporu probíhajícím před vnitrostátním soudem, a nestačí tedy, že účastník tvrdí, že spor nastoluje otázku ohledně platnosti práva Společenství, aby dotyčný soud musel mít za to, že vyvstala otázka ve smyslu článku [267]... “

² Nyní čl. 267 SFEU (viz bod 21 výše).

25. SDEU dále uvedl, že soudy, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, mají stejnou míru svobody jako jakýkoli jiný vnitrostátní soud k posouzení, „zda je k vynesení rozsudku nezbytné rozhodnutí o otázce komunitárního práva“. Uzavřel, že soud není povinen položit předběžnou otázku týkající se výkladu práva Společenství, která před ním vyvstala, za těchto situací: (1) otázka, která před ním vyvstala, není relevantní, neboť odpověď na tuto otázku, ať už by byla jakákoliv, by nemohla mít žádný vliv na řešení sporu; (2) otázka je po hmotné stránce shodná s otázkou, která již byla předmětem rozhodnutí o předběžné otázce v obdobném případě, nebo se předchozí judikatura Soudního dvora zabývala předmětnou právní otázkou bez ohledu na povahu řízení, ve kterých byla tato judikatura vydána, i při nesplnění podmínky naprosté shody sporných otázek; (3) kde jediné správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost (přičemž si vnitrostátní soud musí být napřed jist, že stejnou jistotu by měly soudy ostatních členských států a Soudní dvůr). Pouze v případě, že jsou tyto podmínky splněny, se může vnitrostátní soud zdržet položení této otázky Soudnímu dvoru a vyřešit ji na vlastní odpovědnost.

26. V rozsudku (bod 21) uzavřel, že:

„třetí pododstavec [čl. 267 SFEU] musí být vykládán v tom smyslu, že soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je povinen, vyvstane-li před ním otázka týkající se výkladu práva Společenství, splnit svou povinnost předložit věc Soudnímu dvoru, ledaže by shledal, že otázka, která vyvstala, není relevantní nebo že dotčené ustanovení práva Společenství bylo již předmětem výkladu Soudního dvora anebo že jediné správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost; existence takové možnosti musí být posouzena v závislosti na zvláštních rysech práva Společenství, zvláštních obtížích vznikajících při jeho výkladu a nebezpečí rozdílné judikatury v rámci Společenství.“

27. Ve věci György Kats v. István Roland Sós (C-404/07, ECLI:EU:C:2008:553) vynesl SDEU rozsudek dne 9. 10. 2008, v němž uvedl, že:

„přísluší vnitrostátnímu soudu, a nikoli účastníkům sporu v původním řízení, aby se obrátil na Soudní dvůr. Možnost vymezit Soudnímu dvoru otázky k projednání připadá pouze vnitrostátnímu soudu a účastníci řízení nemohou měnit jejich obsah.“

28–30 SDEU tyto úvahy dále rozvedl ve svých rozsudcích ze dne 9. 11. 2010, VB Pényügyi Lizing Zrt. v. Ference Schneider (C-137/08, ECLI:EU:C:2010:659); a ze dne 15. 3. 2017, Lucio Cesare Aquino v. Belgische Staat (C-3/16, ECLI:EU:C:2017:209).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

30. Stěžovatel brojí proti postupu Nejvyššího soudu, který odmítl položit SDEU předběžnou otázku, přestože jej o to požádal, a poskytnutím toliko stručného odůvodnění na základě oddílu 81 Soudního (organizačního) řádu své odmítnutí řádně neodůvodnil, což je v rozporu s jeho právem na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který ve své relevantní části zní: „*Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem..., který rozhodne... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.*“

31. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí.

A. K přijatelnosti

32. Aplikace čl. 6 odst. 1 Úmluvy nebyla účastníky rozporována a ani Soud nemá pochybnosti o tom, že posuzované řízení spadá do rozsahu tohoto ustanovení.

33. Vláda namítá, že stěžovatel nevyčerpal všechny dostupné vnitrostátní prostředky nápravy, když proti státu nepodal občanskoprávní žalobu (*onrechtmatige daad*) pro nezákonné rozhodnutí Nejvyššího soudu. Tím, že se tvrzené porušení čl. 6 Úmluvy mělo vyskytnout na samém konci posuzovaného trestního řízení, neměl žádný vnitrostátní soud možnost posoudit stěžovatelovu námitku, podle níž byla jeho práva ve smyslu čl. 6 porušena stručným odůvodněním Nejvyššího soudu, což měly projednat občanskoprávní soudy.

34. Stěžovatel tento argument rozporoval s tím, že vláda neodkázala na právní úpravu nebo judikaturu, které by prokazovaly, že by taková žaloba byla dostupná či účinná, a to jak z hlediska teorie, tak praxe. Podle stěžovatele nepředstavuje uvedené občanskoprávní řízení účinný prostředek nápravy, neboť nemůže nikdy vyústit ve znovuotevření trestního řízení vedeného proti němu.

35. Soud připomíná relevantní zásady týkající se vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy stanovené v jeho rozsudku ze dne 28. 6. 1999, *Selmouni v. France* ([GC] č. 25803/94, body 74–77, ECHR 1999-V), včetně zásady, podle níž je na vládě, která namítá nevyčerpání opravných prostředků, aby Soud přesvědčila, že tady byl takový účinný prostředek dostupný v teorii i praxi v rozhodné době. Ve svých stručných poznámkách o prostředku nápravy před občanskoprávními soudy nezmínila vláda žádnou vnitrostátní judikaturu ukazující, že by byl takový prostředek nápravy ve vztahu ke stěžovatelovým námitkám účinný. Za těchto okolností nemůže být stížnost prohlášena za nepřijatelnou z důvodu nevyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků ve smyslu čl. 35 odst. 1 Úmluvy.

36. Soud má za to, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Rovněž není nepřijatelná z žádných dalších důvodů. Proto ji prohlašuje za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Spor před Soudem

37. Stěžovatel tvrdí, že odmítnutí Nejvyššího soudu obrátit se na žádost stěžovatele k SDEU s rozhodnutím o předběžné otázce porušilo jeho práva garantované čl. 6 Úmluvy. Podle stěžovatele plyne z judikatury Soudu povinnost Nejvyššího soudu podle čl. 6 Úmluvy odůvodnit odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky SDEU poukazem na to, který z důvodů stanovených ve věci Cilfit uplatnil (viz body 23–26 výše) a tento postup vysvětlit. Podle stěžovatele nelze jako přijatelný akceptovat pouhý odkaz na oddíl 81 Soudního (organizačního) řádu, jak tvrdí vláda. Stěžovatel nesouhlasí s názorem vlády, podle něhož z rozsudku ve věci Hansen proti Norsku (č. 15319/09, 2. 10. 2014) vyplývá, že odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky bez poskytnutí konkrétního odůvodnění je v souladu s čl. 6 Úmluvy, pokud je použito ustanovení zákona umožňující odvolacímu soudu poskytnout stručné odůvodnění. Poznamenal, že Hansen se netýkal žádosti o položení předběžné otázky SDEU, ale filtrace odvolání. Nadto podle stěžovatele, dokud Soud jednomyslně nerozhodne jinak, je „*povinnost Cilfit*“ speciální povinností poskytnout odůvodnění s vlastními požadavky.

38. Vláda tvrdí, že z judikatury Soudu k čl. 6 Úmluvy nelze dovodit požadavek, aby se vnitrostátní soudy obracely na SDEU nebo poskytovaly konkrétní důvody pro odmítnutí takové žádosti, bez ohledu na její obsah či důvody. Podle vlády je povinnost poskytnout odůvodnění při odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky SDEU „speciální části/i obecné povinnosti soudů odůvodňovat svá rozhodnutí“ a s odkazem na Hansen (citovaný výše, bod 80) není odvolací soud povinen poskytnout podrobnější odůvodnění, pokud použil specifické ustanovení zákona k odmítnutí dovolání, které je zjevně bezúspěšné, aniž by to dále rozváděl. Proto byl podle vlády rozsudek Nejvyššího soudu obsahující stručné odůvodnění na základě oddílu 81 Soudního (organizačního) řádu v souladu s čl. 6 Úmluvy a má být chápáno jako posouzení soudu v tom smyslu, že stěžovatelova žádost o položení předběžné otázky SDEU se netýkala právní otázky, která by odůvodňovala odpověď.

2. Posouzení Soudu

39. Soud připomíná, že je na vnitrostátních soudech, aby své právo vykládaly a aplikovaly v souladu s právem EU, má-li se použít, a posoudily, zda je pro rozhodnutí ve věci nezbytné požádat SDEU o rozhodnutí o předběžné otázce. Opakuje, že Úmluva negarantuje samotné právo na to, aby se vnitrostátní soud obrátil na jiný vnitrostátní soud nebo na SDEU s žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Soud však již konstatoval, že tato záležitost souvisí s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť nepoložení předběžné otázky vnitrostátním soudem může za jistých okolností porušit spravedlivý proces, ukáže-li se odmítnutí svévolným. Takové odmítnutí lze pova-

žovat za svévolné tehdy, pokud použitelná pravidla neumožňují žádnou výjimkou z položení předběžné otázky, nebo je odmítnutí založeno na jiných důvodech, než pravidla umožňují, nebo není odmítnutí řádně odůvodněno. Právo na odůvodněné rozhodnutí spadá samozřejmě pod obecné pravidlo zakotvené v Úmluvě, které chrání jednotlivce před svévolností tím, že účastníkům ukazuje, že byli slyšeni, a soudy své rozhodnutí musí založit na objektivních důvodech (viz Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii, č. 3989/07 a 38353/07, 20. 9. 2011, body 54–59). Jak Soud často uváděl, právní stát a vyhýbání se svévoli jsou zásadami, na nichž je založena Úmluva (viz mezi jinými *mutatis mutandis*, Roche proti Spojenému království [GC], č. 32555/96, bod 116, ECHR 2005-X). V soudní oblasti podporují tyto zásady veřejnou důvěru v objektivní a transparentní soudní systém, což představuje jeden ze základů demokratické společnosti (viz Taxquet proti Belgii [GC], 16. 11. 2010, č. 926/05, bod 90 a judikatura v něm citovaná).

40. Povinnost vnitrostátních soudů ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy odůvodnit svá rozhodnutí však nemůže být chápána tak, že je na každý argument vyžadována podrobná odpověď. Rozsah, na nějž se vztahuje povinnost odůvodnění, se může lišit v závislosti na povaze rozhodnutí. Je nezbytné mj. zohlednit různorodost podání, která může účastník před soudy činit, a rozdíly, jež existují mezi Smluvními státy, co se týče zákonných ustanovení, zvykového práva, právní doktríny a prezentace a tvorby rozsudků. Proto otázka, zda soud splnil či nesplnil povinnost poskytnout odůvodnění vyplývající z čl. 6 Úmluvy, může být určena toliko ve světle okolností daného případu (viz Borovská a Forrai proti Slovensku, č. 48554/10, bod 57, 25. 11. 2014; García Ruiz proti Španělsku [GC], č. 30544/96, bod 26, ECHR 1999I; Kok proti Nizozemsku (rozh.), č. 43149/98, 4. 7. 2000; a Ruiz Torija proti Španělsku, č. 18390/91, bod 29, 9. 12. 1994).

41. Tyto zásady se odrážejí v judikatuře Soudu, v níž byla otázka odůvodnění vnitrostátních soudů při odmítnutí položení předběžné otázky SDEU zvažována ve světle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

42. Soud například rozhodl, že v případech, kdy byla žádost o položení předběžné otázky nedostatečně odůvodněna nebo byla formulována jen obecně a nekonkrétně, je ve smyslu čl. 6 Úmluvy přípustné, aby vnitrostátní vyšší soudy odmítly žádost pouhým odkazem na příslušné zákonné ustanovení, nevznášeli-li věc zásadně důležitou právní otázku (viz John proti Německu (rozh.) č. 15073/03, 13. 2. 2007) nebo je zjevně bezúspěšná, aniž by bylo nutné se žádostí výslovně zabývat [viz Wallishauser proti Rakousku (č. 2), č. 14497/06, bod 85, 20. 6. 2013; viz také Rutar Marketing D.O.O. proti Slovinsku (rozh.), č. 62020/11, bod 22, 15. 4. 2014; a Moosbrugger proti Rakousku, č. 44861/98, 25. 1. 2000].

43. Nado v případě Stichting Mothers of Srebrenica a další proti Nizozemsku (č. 65542/12, bod 173, ECHR 2013) shledal Soud stručné odůvodnění Nejvyššího soudu, kterým odmítl žádost o položení předběžné otázky jako dostatečné, neboť ze závěru, ke kterému došel v jiné části rozsudku, vyplynulo, že žádost

o předběžnou otázku k SDEU byla nadbytečná. V *Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon a Karagiorgos proti Řecku* [(rozh.), č. 29382/16 a 489/17, bod 47, 9. 5. 2017] Soud konstatoval, že rozhodnutí o předběžné otázce požadované stěžovatelem by v daném případě nezměnilo závěr Státní Rady Řecka, neboť jeho odvolání bylo shledáno nepřipustným z důvodu nesplnění zákonných požadavků přípustnosti odvolání.

44. V dalších případech, které se netýkaly vnitrostátních zrychlených řízení, Soud uvedl, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutí není žádný prostředek nápravy, jsou povinny odůvodnit nepoložení otázky ve světle výjimek stanovených judikaturou SDEU (*Ullens de Schooten a Rezabek*, výše citovaný, bod 62). V *Dhabbi proti Itálii* (č. 17120/09, bod 31, 8. 4. 2014; viz také *Schipani a další proti Itálii*, č. 38369/09, bod 42, 21. 7. 2015) formuloval Soud následující zásady týkající se povinnosti vnitrostátních soudů ve smyslu čl. 6 Úmluvy, jde-li o žádost o položení předběžné otázky SDEU a je-li žádost řádně odůvodněna:

– „čl. 6 odst. 1 vyžaduje, aby vnitrostátní soudy ve světle použitelného práva odůvodnily jakékoli rozhodnutí, jímž je odmítána žádost o položení předběžné otázky;

– zabývá-li se soud námitkou porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy na základě výše uvedeného důvodu, musí se přesvědčit, zda bylo napadené odmítnutí řádně odůvodněno;

– ačkoli musí být ověření provedeno důkladným způsobem, nesmí soud přezkoumávat vady, kterých se mohly dopustit vnitrostátní soudy při výkladu či aplikaci relevantního práva; a

– ve specifickém kontextu čl. 234 odst. 3 Smlouvy o založení Evropských společenství (nynějšího čl. 267 SFEU) to znamená, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutím není žádný prostředek nápravy podle vnitrostátního práva a které odmítají žádost o položení předběžné otázky k SDEU ohledně problematiky týkající se výkladu práva EU, musí takové odmítnutí odůvodnit ve světle výjimek stanovených judikaturou SDEU. Musí tak uvést důvody, pro něž shledaly otázku irelevantní, nebo že již předmětné ustanovení unijního práva bylo předmětem výkladu SDEU, případně je správná aplikace unijního práva natolik zřejmá, že nenechává žádný prostor pro rozumné pochybnosti.“

45. V projednávaném případě Soud uvádí, že Nejvyšší soud částečně odmítl stěžovatelovo dovolání včetně jeho žádosti o položení předběžné otázky k SDEU za použití stručného odůvodnění založeného na oddíle 81 Soudního (organizačního) řádu (viz bod 15). Podle tvrzení stěžovatele však čl. 6 odst. 1 Úmluvy hovoří v neprospěch stručného odůvodnění, ke kterému se Nejvyšší soud uchýlil, jde-li o jeho žádost o položení předběžné otázky k SDEU.

46. Soud připomíná své dřívější konstatování, podle něhož je ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy přípustné, aby vnitrostátní vyšší soudy odmítaly žádost s pouhým odkazem na příslušné zákonné ustanovení týkající se takových žádostí, pokud ve

věci nevyvstala žádná zásadně důležitá právní otázka (viz výše citovaný John). Měl rovněž za to, že není v rozporu s tímto ustanovením, pokud soudy odmítají odvolání na základě právního argumentu spočívajícího ve zjevné bezúspěšnosti, bez dalšího odůvodnění (viz Wnuk proti Polsku (rozh.), č. 38308/05, 1. 9. 2009; a Gorou proti Řecku (č. 2 [GC], č. 12686/03, bod 41, 20. 3. 2009). Tato zásada byla Soudem zopakována ve věci Talmane proti Lotyšsku (č. 47938/07, bod 29, 13. 10. 2016 včetně tam uvedených odkazů). V této souvislosti také musí zjistit, zda rozhodnutí vnitrostátních soudů netrpí vadou svévole nebo není jinak zjevně nepřiměřené, což představuje kompetenční limit Soudu v posuzování, zda bylo vnitrostátní právo správně interpretováno a aplikováno (viz Talmane, výše uvedený, bod 31).

47. Soud připouští, že v souladu s cílem zákonodárce (viz bod 19 výše), oddíl 81 Soudního (organizačního) řádu, který umožňuje Nejvyššímu soudu odmítnout dovolání na základě absence důvodů pro zrušení napadeného rozsudku a neexistence potřeby vyřešení právní otázky – a oddíl 80a téhož řádu, který umožňuje Nejvyššímu soudu prohlásit dovolání za nepřipustné pro zjevnou bezúspěšnost – cílí na to, aby délka řízení byla přiměřená, a umožňuje dovolacím soudům nebo obdobným soudním tělesům účinně se soustředit na jejich hlavní úkoly, jako je zajištění jednotné aplikace a správné interpretace práva.

48. S přihlédnutím k vysvětlení Nejvyššího soudu, podle něhož je inherentní součástí rozsudku, který prohlašuje dovolání za nepřipustné nebo je odmítnuto s odkazem na oddíl 80a nebo 81 Soudního (organizačního) řádu, neexistence potřeby požádat o položení předběžné otázky, neboť ve věci nevyvstala právní otázka, kterou je potřeba vyřešit (viz bod 20 výše), akceptuje Soud, že stručné odůvodnění obsažené v takovém rozsudku v sobě zahrnuje závěr o tom, že by obrácení se na SDEU nemohlo vést k jinému výsledku případu.

49. Soud rovněž dodává, že podle SDEU nejsou vnitrostátní soudy, na které odkazuje čl. 267 odst. 3 SFEU, povinny pokládat předběžnou otázku týkající se výkladu unijního práva, která před nimi vyvstala, pokud není otázka relevantní, tedy pokud odpověď na takovou otázku, ať již je jakákoli, nemůže znamenat jiný výsledek řízení (bod 29 výše).

50. Soud má proto za to, že v kontextu zrychlených řízení ve smyslu oddílu 80a a 81 Soudního (organizačního) řádu nevyvstává žádná zásadní otázka týkající se čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud je dovolání obsahující žádost o položení předběžné otázky prohlášeno za nepřipustné nebo odmítnuté se stručným odůvodněním, je-li z okolností případu jasné, že toto rozhodnutí není svévolné či jinak zjevně nepřiměřené (viz bod 46 výše).

51. Soud konstatuje, že podle oddílu 81 odst. 2 Soudního (organizačního) řádu (viz bod 18 výše), je dovolání posuzováno a projednáváno třemi členy Nejvyššího soudu. Soud také uvádí, že v projednávaném případě byla žádost stěžovatele o položení předběžné otázky k SDEU, kterou vznesl v písemné reakci na poradní stanovisko generálního advokáta, odmítnuta Nejvyšším soudem se stručným

odůvodněním na základě oddílu 81 Soudního (organizačního) řádu poté, kdy měl k dispozici stěžovatelovy písemné dovolací důvody a poradní stanovisko generálního advokáta, jakož i písemnou reakci stěžovatele na něj (viz bod 14 výše).

52. Za těchto okolností je Soud přesvědčen, že stěžovatelovy dovolací důvody byly Nejvyšším soudem řádně posouzeny z hlediska právních otázek. Soud tak mohl, pokud jde o řízení před Nejvyšším soudem, ověřit neexistenci nespravedlnosti.

53. Z uvedených důvodu neshledává porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlásil* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhodl* o tom, že nedošlo k porušení čl. 6 Úmluvy

(Zpracovali JUDr. Zuzana Brzobohatá, JUDr. Ivo Kouřil)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
17. 4. 2018
VĚC LAZORIVA PROTI UKRAJINĚ
(rozsudek ve věci Lazoriva proti Ukrajině, stížnost č. 6878/14)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 6, 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 81 a násl., § 928 a násl., § 794 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

K otázce náhradní rodinné péče s mezinárodním prvkem a právu stát se poručníkem svého příbuzného.

Klíčová slova:
respektování soukromého a rodinného života – poručenství – osvojení – odůvodnění – přiměřenost

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP řeší otázku tvrzeného a současně i seznatého porušení čl. 8 Úmluvy (když současně namítaným porušením čl. 6 odst. 1 Úmluvy se Soud již za tohoto stavu nezabýval).

V dané věci se Soud svým rozhodnutím především dotýká mezí při definování institutů „rodinný život“ a „soukromý život“. Připomněl, že existence nebo neexistence „rodinného života“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy je ve své podstatě otázkou skutkovou, která závisí na skutečné existenci úzkých osobních vazeb v praxi, kdy úzké vztahy bez prvku „rodinného života“ zpravidla spadají do rozsahu „soukromého života“. „Soukromý život“ je v porovnání s „rodinným životem“ širším pojmem, který zahrnuje mimo jiné i právo založit (zakládat) a rozvíjet vztahy s jinými lidskými bytostmi.

Soud v předkládaném rozhodnutí připomíná, že hlavním cílem čl. 8 Úmluvy je chránit jednotlivce před svévolným zasahováním ze strany orgánů veřejné moci. Z toho je vyvozována významná zásada, že ačkoliv uvedený článek neobsahuje žádné výslovné požadavky procesní povahy, musí být stěžovatel zapojen do rozhodovacího procesu jako celku takovou měrou, aby mu stát mohl poskytnout nezbytnou ochranu jeho zájmů chráněných tímto článkem.

Předmětné rozhodnutí soudu má potenciál být významným korektivem mimo jiné při řešení kauz vztahujících se k osobnosti člověka, a dále též vyplývajících

z rodinného práva, na základě úpravy, kterou přináší zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka se narodila na Ukrajině a od roku 1984 žila v Rusku. Její sestra, K. T. O., porodila v roce 1993 dceru ruské státní příslušnosti, o kterou se však sama nestarala a jejímž poručníkem se proto stala stěžovatelka. Se svou neteří následně žila v obci Magadan v Rusku. V roce 2007 porodila K. T. O. na Ukrajině druhé dítě, syna, K. O. S., ale ani o něj se nestarala. K. O. S. byl z tohoto důvodu na přechodnou dobu umístěn do dětského domova v ukrajinském Chernivtsi – místě bydliště, ale následně byl vrácen do péče matky.

V roce 2012 okresní soud rozhodl o zbavení K. T. O. její rodičovské zodpovědnosti ke K. O. S., a to z důvodu zanedbané péče, a umístil chlapce do dětského domova s tím, že ho rovněž zařadil do seznamu dětí zbavených rodičovské péče a vhodných k osvojení. S ohledem na tyto okolnosti se stěžovatelka rozhodla stát se poručníkem K. O. S., svého synovce. Následně podnikla velké množství kroků, informovala se o podmínkách poručenství a začala shromažďovat dokumenty a osvědčení pro podání formální žádosti. V srpnu a září roku 2012 uskutečnila řadu telefonních hovorů s orgánem sociálně-právní ochrany dětí v Chernivtsi i dětským domovem, ve kterém se K. O. S. nacházel, a požádala je, aby vzaly v úvahu její plány ohledně poručenství.

Na žádost stěžovatelky zaslala poručnická služba v ruském Magadanu, kde stěžovatelka žila, dopis orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Chernivtsi, ve kterém ho informovala, že stěžovatelka dostatečně plní své povinnosti poručníka již ke své neteři, tedy sestře K. O. S., a že její poručenství ke K. O. S. pokládá za vhodné a doporučuje nezvažovat jiné možnosti náhradní rodinné péče o K. O. S.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí v Chernivtsi potvrdil dne 17. 9. 2012 obdržení dopisu a informoval poručnickou službu, respektive stěžovatelku, že existuje manželský pár, který by si chtěl osvojit K. O. S. a zároveň již doložil potřebné dokumenty, přičemž již bylo vydáno i souhlasné stanovisko komise ve prospěch osvojení. Na základě tohoto stanoviska může manželský pár podat žádost o osvojení K. O. S. u příslušného soudu. Ve stanovisku byla zmíněna rodinná situace K. O. S., včetně skutečnosti, že jeho teta má zájem stát se jeho poručníkem, avšak se závěrem, že osvojení je upřednostňovanou formou náhradní péče a bylo by v nejlepším zájmu dítěte. Závěrem orgán sociálně-právní ochrany dětí stěžovatelce doporučil, aby svoji žádost o poručenství podala u soudu co nejdříve.

Stěžovatelka však žádost bezprostředně poté nepodala a dne 2. 10. 2012 rozhodl příslušný okresní soud o schválení žádosti o osvojení K. O. S. manželským párem. Soud vycházel zejména ze souhlasného stanoviska komise a uvedl, že požadované osvojení je v nejlepším zájmu dítěte, které tak může vyrůst ve stabilním a harmonickém prostředí. Stěžovatelka následně podala proti tomuto rozhodnutí odvolání, které však odvolací soud odmítl, neboť neshledal, že by se stěžovatelka mohla stát účastníkem řízení a tak být aktivně legitimována k podání opravného prostředku. Vrchní soud poté zamítl i stěžovatelčin další opravný prostředek, neboť neshledal protiprávnost napadeného rozhodnutí odvolacího soudu.

V prosinci 2015 předložila vláda Soudu kopii doslovného záznamu rozhovoru s K. O. S., který provedl orgán sociálně-právní ochrany dětí v místě, kde žil manželský pár s adoptovaným dítětem, a to dne 19. 2. 2013. Podle tohoto záznamu vyjádřilo dítě mimo jiné přání pokračovat v životě se svými adoptivními rodiči, kteří byli přítomni během pohovoru.

Stěžovatelka uvedla, že osvojení K. O. S. negativně ovlivnilo její rodinný život a zcela zablokovalo její pokus stát se jeho poručníkem. Stěžovatelka také upozornila na to, že zvolené osvojení nebylo v nejlepším zájmu dítěte, když jím bylo zabráněno K. O. S. v kontaktu s jeho tetou a dalšími pokrevními příbuznými.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. ÚDAJNÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

A. Přípustnost

46. Soud konstatuje, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřipustná ani z jiných důvodů. Musí být proto prohlášena za přípustnou.

B. Důvodnost stížnosti

(...)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

61. Podle ustálené judikatury Soudu je existence nebo neexistence „rodinného života“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy v podstatě otázkou skutkovou, která závisí na skutečné existenci úzkých osobních vazeb v praxi (viz například K. a T. proti Finsku, č. 25702/94, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2001, § 150). Úzké vztahy bez

prvku „rodinného života“ by zpravidla spadaly do rozsahu „soukromého života“ (viz Znamenskaya proti Rusku, č. 77785/01, rozsudek ze dne 2. 6. 2005, § 27 a další zde citované odkazy).

62. Hlavním cílem čl. 8 Úmluvy je chránit jednotlivce před svévolným zasahováním ze strany orgánů veřejné moci. V úvahu mohou přicházet i pozitivní závazky státu spojené s účinným „respektováním“ rodinného a/nebo soukromého života. Ačkoliv se hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu nedají přesně vymezit, platné zásady jsou podobné pro obě pojetí. V obou případech je třeba nastolit spravedlivou rovnováhu mezi konkurenčními zájmy jednotlivce a celku, přičemž svoji roli při hledání této rovnováhy hrají i zájmy zmíněné v čl. 8 odst. 2 Úmluvy. V obou kontextech má stát určitý prostor pro uvážení (viz například A, B a C proti Irsku, č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010, § 247; a Hämäläinen proti Finsku, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 7. 2014, § 62, 63 a 65–67).

63. Ačkoliv čl. 8 Úmluvy neobsahuje žádné výslovné požadavky procesní povahy, stěžovatel musí být zapojen do rozhodovacího procesu jako celku takovou měrou, aby mu stát mohl poskytnout nezbytnou ochranu jeho zájmů chráněných čl. 8 Úmluvy (viz rozsudek Fernández Martínez proti Španělsku, č. 56030/07, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 6. 2014, § 147; Elsholz proti Německu, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 7. 2000, § 52; Z. K. proti Litvě, č. 60092/12, rozsudek ze dne 29. 4. 2014, § 100; a W. proti Spojenému království, rozsudek ze dne 8. 7. 1987, § 64).

b) Aplikace obecných zásad na projednávanou věc

64. Soud se domnívá, že pokud jde o stížnost stěžovatelky podle čl. 8 Úmluvy, existují v zásadě tři základní právní otázky, které je třeba zodpovědět:

i) zda se případ týká práva nebo zájmu chráněného čl. 8 Úmluvy, a zejména zda se jedná o „rodinný život“ nebo „soukromý život“ stěžovatelky;

(ii) zda došlo k zásahu do stěžovatelčina práva na respektování „rodinného života“ nebo „soukromého života“; a

(iii) zda údajné pochybení ukrajinských orgánů a soudů v náležitém zvážení záměru stěžovatelky stát se poručníkem svého synovce a/nebo nezahrnutí stěžovatelky do rozhodovacího procesu, pokud jde o osvojení jejího synovce, znamená porušení čl. 8 Úmluvy.

65. Pokud jde o první otázku, je třeba připomenout, že argument stěžovatelky, podle kterého založila rodinný nebo obdobný vztah s jejím synovcem, není podložen dostatečnými důkazy nebo přesvědčivými argumenty. Dítě se stěžovatelkou nežilo a stěžovatelka se odvolala pouze na jedinou návštěvu, a to za dobu asi pěti let od roku 2007 do roku 2012 (srov. například Moretti a Benedetti proti Itálii, č. 16318/07, rozsudek ze dne 27. 4. 2010, § 49–50; a Harroudj proti Francii,

č. 43631/09, rozsudek ze dne 4. 10. 2012, § 46; viz také Boyle proti Spojenému království, č. 16580/90, rozsudek ze dne 28. 2. 1994, § 41–47; a Zampieri proti Itálii, č. 58194/00, rozhodnutí ze dne 3. 6. 2004, kde docházelo k častému kontaktu mezi stěžovateli a dětmi jeho sourozence, a to včetně části školních prázdnin; tyto skutečnosti byly hlavním důvodem pro učinění závěru o existenci rodinných vazeb). Vztah stěžovatelky s jejím synovcem tak není takového druhu, který by spadal pod pojem „rodinný život“. Kromě toho, pokud jde o její záměr založit „rodinný život“ se svým synovcem tím, že se stane jeho poručníkem, Soud připomíná, že čl. 8 Úmluvy nezaručuje právo založit rodinu.

66. Zájem stěžovatelky o zachování a rozvíjení svého vztahu nebo kontaktu s jejím synovcem tak pravděpodobně spadá do oblasti „soukromého života“, což je širší pojem a zahrnuje mimo jiné právo založit a rozvíjet vztahy s jinými lidskými bytostmi (viz E. B proti Francii, č. 43546/02, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 1. 2008, § 43; Paradiso a Campanelli proti Itálii č. 25358/12, rozsudek velkého senátu ze dne 24. 1. 2017; § 161–65; a A. H. a ostatní proti Rusku, č. 6033/13 a dalších 15; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, § 383). Dotčený zájem stěžovatelky však nebyl bez skutkového ani právního základu, a to s ohledem na následující skutečnosti:

i) dítě bylo příbuzným stěžovatelky;

ii) stěžovatelka s ním byla v kontaktu, i když tento kontakt nebyl trvalého či pravidelného charakteru;

(iii) úmysl stěžovatelky stát se poručníkem svého synovce byl skutečný – chtěla se o něj starat, jakmile zjistila, že jeho matka není schopna tak učinit. Informovala orgány o svém úmyslu stát se poručníkem a začala shromažďovat dokumenty, aby mohla podat formální žádost; relevantní je také skutečnost, že se předtím stala poručníkem své neteře, sestry K. O. S.; a

(iv) pokud jde o otázku péče o dítě z důvodu neschopnosti rodičů vykonávat své povinnosti vůči němu, dává vnitrostátní právo přednost příbuzným, přičemž ani vnitrostátní orgány, ani vláda netvrdily, že tato ustanovení vnitrostátního práva nelze v projednávané věci aplikovat.

67. Soud se zabýval výše uvedenými aspekty a dospěl k závěru, že se projednávaná věc týká spíše „soukromého života“ než „rodinného života“ stěžovatelky ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy.

68. Pokud jde o druhou otázku, Soud poznamenává, že osvojení synovce stěžovatelky jinými subjekty představuje zásah do jejího práva na respektování jejího soukromého života. Tento postup měl totiž za následek (i) přerušení vazby mezi ní a jejím synovcem a (ii) znemožnění jejího záměru stát se jeho poručníkem.

69. Pokud jde o otázku, zda byl zásah v projednávané věci v souladu s požadavky čl. 8 Úmluvy, tak se Soud domnívá, že řízení o osvojení vykazuje závažné procesní nedostatky a pochybení ukrajinských orgánů a soudů. Úřady a soudy si sice byly vědomy záměru stěžovatelky, avšak nevěnovaly mu při rozhodování o osvojení dítěte dostatečnou pozornost. Soudy nevyšvětlily, proč je osvojení pro

K. O. S. lepší než poručenství jeho tety, přičemž toto posouzení bylo relevantní pro závěr o nejlepším zájmu dítěte, hlavní otázce řízení o osvojení. Nelze přisvědčit ani námitce, že by neochota úřadů a soudů vyřešit tuto záležitost mohla být vysvětlena skutečností, že stěžovatelka nepředložila oficiální žádost do rozhodnutí o osvojení. Stěžovatelka totiž jednala pečlivě v souladu s radami, které jí poskytl orgán sociálně-právní ochrany dětí, přičemž její argumentace byla v následném řízení zcela ignorována.

70. Výše uvedené úvahy stačí k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že zásah do soukromého života stěžovatelky nebyl v souladu s procesními požadavky obsaženými v čl. 8 Úmluvy, a že v důsledku toho došlo k porušení tohoto ustanovení. Tyto úvahy rovněž vylučují nutnost přezkoumat další argumenty předložené účastníky řízení v rámci této části stížnosti.

II. APLIKACE ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

71. Stěžovatelka zároveň poukazovala na nedostatečný přístup k soudu, pokud jde o její odvolání proti rozsudku ze dne 2. 10. 2012. Konkrétně tvrdila, že rozhodnutí o odvolání bylo svévolné a bylo přijato v rozporu s vnitrostátním právem i s čl. 6 Úmluvy.

(...)

75. S ohledem na zjištění týkající se čl. 8 Úmluvy (viz body 69 a 70 výše) se Soud domnívá, že není třeba v této věci samostatně zkoumat, zda došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Vujica proti Chorvatsku, č. 56163/12, rozsudek ze dne 8. 10. 2015, § 108 a 109).

III. APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přípustnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že není třeba samostatně přezkoumat stížnost podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy;
4. *Rozhoduje*, že konstatování porušení práva je dostatečným zadostiučiněním za nemajetkovou újmu, kterou stěžovatelka utrpěla;
5. *Rozhoduje*, že

a) žalovaný stát má stěžovatelce zaplatit do tří měsíců ode dne, kdy je rozsudek v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy pravomocný, částku ve výši 215 eur a veškerou daň, která by mohla být stěžovatelce účtována v souvislosti s náklady a výdaji, přičemž tato částka má být přepočtena na ruské rubly podle sazby platné ke dni vypořádání;

b) od uplynutí uvedených tří měsíců až do vypořádání bude splatná úroková sazba z výše uvedené částky rovnající se mezní zápůjční úrokové sazbě Evropské centrální banky během běžné lhůty plus tři procentní body.

Souhlasné stanovisko soudce De Gaetano

Hlasoval jsem s většinou pro konstatování procesního porušení čl. 8 Úmluvy. Chtěl bych však poukázat na velmi zúžený kontext a důvody, na nichž je toto rozhodnutí založeno, a tudíž na jeho bezvýznamnost pro konečné umístění dítěte.

Není pochyb o tom, že stěžovatelka, jako teta K. O. S, měla nárok na to, aby její názory a záměry stát se poručníkem byly dostatečně zváženy soudem, který rozhodoval o osvojení chlapce. V tomto rozsahu bylo porušeno její právo na „soukromý život“ (viz odst. 66 a 67). Nicméně zároveň není pochyb o tom, že v tomto případě bylo osvojení vskutku v nejlepším zájmu dítěte. Za zvláštních okolností projednávaného případu je nemyslitelné, že by vnitrostátní soudy mohly dospět nebo by dospěly k jinému závěru, a to i kdyby plně zohlednily záměry stěžovatelky a poskytly jí čas podat příslušnou formální žádost o poručenství.

Jinými slovy, jedná se o procesní vadu, která přesto vedla k správnému výsledku, pokud jde o dítě.

Souhlasné stanovisko soudkyně Yudkivska

Hlasovala jsem s většinou pro zjištění porušení čl. 8 Úmluvy, i když jsem přesvědčena, že soudy jednaly nejen v nejlepším zájmu dotyčného dítěte, ale také v souladu s platnou právní úpravou. Většina však mlčela o dvou zásadních otázkách v této věci.

(...)

1. Nejlepší zájem dítěte

Stěžovatelka, jako teta K. O. S. – zjevně nejbližší příbuzný schopný péče o dítě, byla jednoznačně oprávněna se ucházet o péči o svého synovce. Je však důležité zmínit, že v žádném stadiu nenabídla dítěti osvojení. Kdyby to učinila, situace by i s ohledem na to, že už vychovává sestru K. O. S., vypadala jinak.

Bez ohledu na jakékoliv dobré důvody, které mohla mít při navrhování poručenství spíše než osvojení, je důležité poznamenat, že osvojení je obvykle upřednostňovaný způsob náhradní péče o dítě – pouze status osvojeného dítěte umožňuje, aby toto dítě bez rodičovské péče již nebylo za takové považováno a aby získalo stejná práva jako biologičtí potomci.

Úmluva OSN o právech dítěte úmyslně ponechala pojem „nejlepší zájem dítěte“ nedefinovaný, tak, aby se při jeho výkladu mohly vzít v úvahu kontext a okolnosti případu. Je však nesporné, že mezi všemi možnými prostředky náhradní ro-

dinné péče je nevhodnější osvojení, tj. zařazení dítěte do nové rodičovské péče, čímž se mu nabízejí všechny výhody trvalé rodiny.

Zatímco by trvalá péče ve formě poručení stěžovatelkou – příbuznou K. O. S. – sice byla vynikající příležitostí pro dítě k udržení kontaktů se svou biologickou rodinou, nebyly by mu však poskytnuty výhody právoplatného člena rodiny. Vzhledem k velmi omezeným vztahům mezi stěžovatelkou a K. O. S. před osvojením, tak jeho osvojení rodinou, která ho přijala a nahradila mu skutečné biologické vazby, plně posloužilo nejlepším zájmům dítěte.

2. Legislativní rámec v rozhodné době

Není pochyb o tom, že K. O. S. byl ukrajinským státním příslušníkem, bez ohledu na to, že stěžovatelka a ruská vláda tvrdí, že byl ruským státním příslušníkem. V každém případě je jeho ukrajinská státní příslušnost nesporná od chvíle, kdy byla jeho matka zbavena rodičovských práv.

V souladu s čl. 16 a 24 zákona o mezinárodním právu soukromém, pokud je dotyčné dítě ukrajinským státním příslušníkem, zřízení a zrušení poručnictví s mezinárodním prvkem se řídí ukrajinskými zákony.

Ukrajinský zákon o rodině sice upravuje podrobně otázku osvojení cizincem, nicméně k otázce poručení cizincem nemá podrobnou úpravu.

Článek 33 Minské úmluvy o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních z roku 1993 je však přesnější: stěžovatelka, ruská státní příslušnice, může být jmenována zákonným poručníkem K. O. S., ukrajinského státního příslušníka, pouze pokud by měla trvalý pobyt na Ukrajině. Účel tohoto omezení je jasný – zaručit efektivitu poručení. Je úkolem příslušného Úřadu pro péči, aby dohlížel na podmínky, ve kterých je dítě udržováno a vzděláváno; a zdá se velmi obtížné, dokonce nemožné, provádět takový dohled v zahraničí a pravidelně zkoumat podmínky umístění dítěte.

Vzhledem k tomu, že stěžovatelka neměla v úmyslu se přestěhovat na Ukrajinu (přínejmenším takový záměr nevyplývá z informací, které má Soud k dispozici), vnitrostátní orgány měly postupovat podle těchto ustanovení právních předpisů a mezinárodních smluv a srozumitelně je stěžovatelce vysvětlit. Namísto toho jí poskytly poměrně zavádějící rady a soudy ani správně neidentifikovaly skutkovou a právní situaci stěžovatelky, čímž ponechaly Soudu pouze tu možnost, rozhodnout o porušení procesních pravidel podle čl. 8 Úmluvy.

V projednávané věci je namísto zejména vyzdvihnout záslužný úmysl stěžovatelky, která chtěla pečovat o svou neteř i synovce, jež opustila jejich matka (její sestra) a poskytnout jim péči a rodinu. Bez ohledu na důvody, které měly příslušné orgány k tomu, že její žádosti nevyhověly, byla tato nevědomost a ignorance z jejich strany nepřijatelná. Pohrdavé mlčení ze strany soudních orgánů, které se zabývají soukromými zájmy nejvyšší důležitosti, je samo o sobě porušením Úmluvy.

(Zpracovali: JUDr. Pavel Pavlík a JUDr. Klára Pawliková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ROZSUDEK
Stížnost č. 588/13
Eric Libert proti Francii
(rozhodnutí ve věci Eric Libert proti Francii, stížnost č. 588/13)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6 odst. 1, 9

čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

soukromý život – pracovní počítač – přístup k dokumentům zaměstnance –
soukromé soubory zaměstnance

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí je dalším příspěvkem Soudu do diskuse o mezích zásahu zaměstnavatele do soukromí zaměstnance na pracovišti, který je v oblasti českého platného práva obsažen pro pracovněprávní vztahy v ustanovení § 316 zákoníku práce. Oproti věci Bărbulescu proti Rumunsku, stížnost č. 61496/08, o které jsme informovali v čísle 1 ročník 2018 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu – výběr z rozhodnutí ESLP se nejedná o „klasický“ soukromoprávní vztah, ale o vztah, kde zaměstnavatel má postavení orgánu veřejné moci a jsou tak zkoumány negativní závazky státu v oblasti čl. 8 Úmluvy. Soud shledal stížnost propuštěného zaměstnance za přijatelnou, ale neshledal zásah do čl. 8 Úmluvy. Zaměstnavatel nepostupoval protiprávně, jestliže v nepřítomnosti stěžovatele prozkoumal – jsa upozorněn, že se jedná o pornografické fotografie a videa – obsah složek označených jako „osobní“, a to přesto, že podle judikatury francouzského kasačního soudu bylo presumováno, že soubory vytvořené zaměstnancem za pomoci počítače poskytnutého zaměstnavatelem pro pracovní účely, byly pracovní povahy, a proto měl zaměstnavatel právo je otevřít bez přítomnosti zaměstnance, ledaže by byly označeny jako osobní. V případě stěžovatele však interní předpis (pracovní řád) zaměstnavatele, se kterým byl stěžovatel seznámen, stanovil, že soukromé informace mají být jednoznačně takto označeny (za pomoci využití funkce „soukromé“ v aplikaci Outlook)“ a totéž platí také o „médiích využívaných k přijímání takových informací“. Předmětné porno-

grafické fotografie a videa byly uloženy ve složce označené „zábava“ na pevném disku nazvaném „D:/osobní data“ tradičně užívaném zaměstnanci k uchování pracovních dokumentů. Soud přisvědčil úvaze národního odvolacího soudu, že zaměstnanec „nemohl využívat celý pevný disk, který byl určen k uchování pracovních dat, pro soukromé účely a nadto „v každém případě označení osobní data mohlo indikovat, že jde o pracovní složky, které byly zpracovány osobně zaměstnancem, a nešlo tedy o jednoznačné označení obsahu vztahujícího se k soukromému životu zaměstnance“; pojem „zábava“ nutně nemusel označovat osobní složky, neboť tento pojem mohl též označovat komunikaci mezi kolegy v práci nebo pracovní dokumenty uchovávané zaměstnancem, neboť jde o vtipné chyby („bloopers“). Soud postup zaměstnavatele neshledal protikladným k cílům sledovaným v čl. 6 a 8. Úmluvy a stížnost proto odmítl.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl od roku 1976 zaměstnancem Francouzské národní železniční společnosti (Société nationale des chemins de fer – dále jen “SNCF”), kde pracoval jako zástupce vedoucího krajského oddělení dohledu pro oblast Amiens. Poté, co falešně obvinil jednoho ze zaměstnanců z nevhodného chování ke svým kolegům, byl dočasně suspendován. Poté, co bylo prošetřování jeho falešného obvinění kolegy zastaveno, požádal o návrat do zaměstnání. Byla mu nabídnuta jiná pozice, ale trval na své žádosti o nástup na původní pozici.

Po svém návratu do zaměstnání dne 17. 3. 2008 zjistil, že byl jeho pracovní počítač zabaven. Dne 5. 4. 2008 byl informován, že jeho počítač byl prohledán a že bylo na jeho pevném disku nalezeno značné množství pornografických fotografií a filmů. Podle rozsudku odvolacího soudu v Amiens byli nadřízení na existenci těchto souborů upozorněni zaměstnancem, který stěžovatele v té době zastupoval.

Stěžovateli byla zaslána žádost o vysvětlení. Ten k tomu uvedl, že v roce 2006 měl problémy s osobním počítačem, přemístil proto své osobní soubory na svůj pracovní počítač. Dále též uvedl, že pornografický obsah mu byl zaslán jemu neznámými osobami prostřednictvím intranetu společnosti SNCF. Následně bylo zahájeno disciplinární řízení a stěžovatel byl předvolán před disciplinární komisí. Po jejím zasedání krajský ředitel rozhodl o propuštění stěžovatele.

Stěžovatel podal žalobu k Průmyslovému soudu v Amiens a žádal, aby rozhodl, že byl propuštěn bez závažného důvodu. Jeho žaloba byla zamítnuta. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem v Amiens. Stěžovatel podal kasační stížnost, v níž zejména namítal, že bylo porušeno jeho právo na respektování soukromého života. Kasační soud dne 4. 6. 2012 jeho stížnost zamítl.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

20. Stěžovatel namítá porušení svého práva na respektování soukromého života z důvodu, že jeho zaměstnavatel v jeho nepřítomnosti otevřel jeho osobní složky uložené na pevném disku jeho pracovního počítače. Odkazoval přitom na čl. 8 Úmluvy, který stanoví, že:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Přijatelnost

21. Vláda uvedla, že čl. 8 nelze aplikovat na skutkové okolnosti projednávané věci, neboť v době, kdy došlo k podání stížnosti, nebylo možné na SNCF pohlížet jako na orgán veřejné moci ve smyslu druhého odstavce čl. 8 a nedošlo k zásahu do práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života ve smyslu tohoto ustanovení.

22. Otázka, zda došlo k „zásahu veřejné moci do výkonu předmětného práva“ ve smyslu druhého odstavce čl. 8 se týká merita věci, a je třeba ji proto odlišit od otázky, zda lze předmětný článek aplikovat; Soud se proto touto otázkou bude zabývat teprve v rámci meritorního posouzení věci (viz § 37–41 níže).

23. I přesto má Soud za to, že je namístě zabývat se aplikovatelností čl. 8 v projednávané věci. Připomíná přitom, že již v minulosti dospěl k závěru, že také nepracovní telefonní hovory z pracoviště mohou spadat do konceptu „soukromého života“ a „korespondence“ ve smyslu ustanovení čl. 8 odst. 1 Úmluvy (viz Halford proti Spojenému království, 25. 6. 1997, č. 20605/92, § 44–46; Amann proti Švýcarsku [VS], 16. 2. 2000, č. 27798/95, § 44). Ve věci Halford Soud upřesnil, že stěžovatel mohl mít rozumné očekávání soukromí při uskutečňování předmětných hovorů, které bylo nadto umocněno skutečností, že jako pomocný náčelník byl jediný, kdo užíval předmětnou kancelář, v níž byly umístěny dva telefony, z nichž jeden sloužil výhradně k soukromému využití.

24. E-maily zasláné z pracoviště, informace získané prostřednictvím monitoringu užívání internetu pro soukromé účely na pracovišti (viz Copland proti Spojenému království, 3. 4. 2007, č. 62617/00, § 41) a elektronická data sestávající z e-mailů a počítačových záznamů (viz mimo jiné Vinci Construction a GTM Génie Civil and

Services proti Francii, 2. 4. 2015, č. 63629/10 a 60567/10, § 69–70; okolnosti případu byly nicméně odlišné od okolností projednávané věci, neboť se jednalo o společnosti stěžující si na prohledání a zabavení elektronických dat sestávajících z počítačových záznamů a e-mailů řady zaměstnanců, obsahující mimo jiné též zprávy, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta) mohou být také chráněny čl. 8.

25. Soud tedy akceptuje, že za určitých okolností mohou být i s prací nesouvisějící data, například data jednoznačně označená jako soukromá, přestože jsou uložena na počítači poskytnutém zaměstnanci zaměstnavatelem pro výkon práce, považována za souvisějící s jeho „soukromým životem“. V projednávané věci, jak bylo uvedeno v rozsudku odvolacího soudu v Amiens ze dne 15. prosince 2010, v případě stěžovatele společnost SNCF toleruje občasně užití pracovního počítače pro soukromé účely zaměstnanců, přičemž pro takové užití stanovila pravidla (viz obdobně Bărbulescu, cit. výše, § 80).

26. S ohledem na výše uvedené Soud uzavírá, že projednávaná stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není z žádného důvodu nepřijatelná. Prohlašuje ji tedy za přijatelnou.

B. Ve věci samé

1. Podání stran

a) Stěžovatel

27. Pokud jde o otázku, zda došlo k „zásahu orgánu veřejné moci“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, stěžovatel od počátku uváděl, že společnost SNCF je skupina skládající se ze tří veřejných subjektů hospodářské a obchodní povahy (établissement public a caractere industriel et commercial – „EPIC“). Měl za to, že již samotné označení „veřejný subjekt“ naznačuje, že jde o orgán veřejné moci a nadto uvedl, že všechny tři EPIC jsou plně ve vlastnictví státu a většina nadřízených úředníků SNCF byla přímo jmenována vládou a dále že SNCF je pod dohledem státu prostřednictvím Generálního ředitelství pro infrastrukturu, dopravu a moře Ministerstva ekologie, udržitelného rozvoje a energie.

28. Stěžovatel připustil, že používal svůj pracovní počítač pro osobní potřeby, ale popřel, že by byl veškerých obsah pevného disku osobní povahy, přičemž uvedl, že pouze pro část jeho obsahu použil označení „D:/osobní data“. Dodal, že objem takto označených dat nebyl takový, že by naznačoval, že jde o s prací souvisějící soubory a že své úložiště rozdělil na dvě části, z nichž pouze jedna byla označena „D:/osobní data“. Poukázal také na skutečnost, že jeho zaměstnavatel otevřel složku „zábava“, přičemž nebylo pochyb o tom, že takový název jasně označoval s prací nesouvisějící obsah.

29. Stěžovatel dále tvrdil, že zásah, na nějž si stěžuje, nebyl v souladu se zákonem, neboť mimo jiné články L. 1121-1 a L. 1321-3 zákoníku práce, na nějž vláda odkazuje, pouze stanoví, že takové opatření je přípustné pouze tehdy, je-li odůvodněné povahou plněného úkolu a proporcionální sledovanému cíli.

30. Stěžovatel dále uvedl, že opatření, na něž si stěžuje, nesledovalo žádný legitimní cíl. Podle jeho názoru potřeba, aby měli zaměstnavatelé možnost monitorovat plnění pracovních úkolů zaměstnanců a kontrolovat dodržování pravidel, není relevantní v jeho případě, neboť jeho počítač byl zabaven a jeho obsah prohledán v době, kdy na pracovišti déle než rok nebyl a jeho počítač tedy dlouhodobě nebyl používán. Zaměstnavatel nemůže ani tvrdit, že jeho cílem bylo předcházet trestné činnosti zaměstnanců, neboť přechovávání erotických, pornografických a groteskních obrázků není v rozporu s francouzským právem. Dále též uvedl, že takový záměr by navíc předpokládal předchozí podezření, přičemž jeho zaměstnavateli nemohl být obsah předmětných složek znám, dokud je neotevřel. Zpochybnil také tvrzení vlády, že na složky upozornil zaměstnanec, který jej zastupoval v době jeho nepřítomnosti, neboť ten nepracoval na jeho počítači. Měl za to, že zaměstnavatel ve skutečnosti pouze hledal záminku, jak se levně zbavit dlouholetého zaměstnance managementu.

31. Stěžovatel uvedl, že došlo k substantivnímu zásahu do jeho práva na respektování soukromého života. Podle jeho názoru nelze na tento zásah pohlížet jako na proporcionalní, pokud neměl zaměstnanec materiální a formální záruky. Francouzské právo přitom žádné takové záruky neposkytuje.

b) Vláda

32. Vláda uvedla, že k „zásahu“ do stěžovatelova práva na respektování soukromého života ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy nedošlo, neboť dostatečně jednoznačně neoznačil zaměstnavatelem otevřené složky jako osobní. Dále uvedla, že i za předpokladu, že došlo k zásahu, původcem takového zásahu nebyl „orgán veřejné moci“ ve smyslu citovaného ustanovení, neboť společnost SNCF je EPIC, jehož zaměstnanci jsou podřízeni soukromému právu a rozhodnutí neregulativní povahy, která se jich dotýkala, byla taktéž jednáním podle soukromého práva a taktéž spory mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem spadají do pravomoci civilních soudů.

33. Alternativně vláda uvedla, že šlo o zásah v souladu se zákonem (články L. 1121-1 a L. 1321-3 zákoníku práce, ve znění judikatury Kasačního soudu), jímž byl sledován legitimní cíl a který byl nezbytný v demokratické společnosti.

34. Pokud jde o sledované cíle, vláda nejprve uvedla, že zásah měl v první řadě za cíl ochranu „práv a svobod druhých“: zaměstnavatele, který by měl mít možnost monitorovat plnění pracovních úkolů svých zaměstnanců a kontrolovat dodržování vnitřních předpisů, chránit elektronickou síť společnosti a předcházet riziku nepovoleného užívání pracovních počítačů. Zadruhé, zásah měl též za cíl „předcházení trestné činnosti“, přičemž vláda poukázala na skutečnost, že stěžovatel byl dočasně postaven mimo pracovní poměr v roce 2007 z důvodu trestního obvinění vzneseného proti němu a že se zaměstnavatel blíže zaměřil na obsah stěžovatelova počítače teprve poté, kdy byl na podezřelé dokumenty upozorněn zaměstnancem, který stěžovatele dočasně zastupoval.

35. Vláda dále poukázala na skutečnost, že Soud v minulosti ve věci Copland (cit. výše) shledal, že nelze vyloučit, že monitorování telefonu, e-mailu nebo užívání internetu zaměstnancem na pracovišti může být za určitých okolností „nezbytné v demokratické společnosti“, je-li sledován legitimní cíl. Zdůraznila prostor pro uvážení, jenž je ponechán státu ve věcech pracovněprávních, v nichž jsou poměřovány dva proti sobě stojící soukromé zájmy, a dále též ochranu poskytovanou francouzským právem, podle nějž zaměstnavatel nemůže otevřít v nepřítomnosti zaměstnance složky označené jako osobní. Vláda uvedla, že podle pracovní smlouvy a v souladu se vztahem podřízenosti, který z ní vyplývá, mohou zaměstnavatelé očekávat, že zaměstnanci budou plnit jim uložené úkoly. Upřesnila, že Kasační soud judikoval, že zaměstnavatelé mohou dospět k závěru, že zaměstnanci porušili své smluvně stanovené povinnosti tehdy, pokud zneužívali počítače pro osobní účely (Cass. Soc., 16. 5. 2007, č. 05-46.455) nebo pro nemorální účely způsobily poškodit zájmy společnosti (Cass. Soc., 2. 6. 2004, č. 03-45.269). Podle jejího názoru, s ohledem na skutečnost, že stěžovatel pracoval v oddělení odpovědném za bezpečnost železniční dopravy, musel mít jeho zaměstnavatel přístup k pracovním dokumentům uloženým na jeho pracovním počítači. S ohledem na skutečnost, že stěžovatel uložil veškerý obsah pevného disku do složky označené jako „osobní data“, jeho zaměstnavatel neměl jinou možnost, než otevřít tuto složku. Společnost SNCF měla nadto povinnost prošetřit oznámení zaměstnance, který stěžovatele zastupoval, o existenci „předmětných složek“ na pevném disku jeho počítače.

36. Vláda uvedla, že Kodex chování na pracovišti společnosti SNCF a její interní pravidla stanoví, že její zaměstnanci mohou využívat pracovní počítače výhradně k pracovním účelům a že jejich využití k osobním účelům může být povoleno pouze výjimečně, příležitostně a přiměřeně v kontextu každodenního a rodinného života; jakékoliv užití, které vyústí ve využití značné části úložiště a jakýkoliv přístup na stránky, jejichž obsah narušuje veřejný pořádek, důstojnost osob nebo morálku jsou zakázány. Vláda uzavřela, že si stěžovatel musel být vědom skutečnosti, že uložení 1 562 pornografických obrázků zabírajících 787 megabajtů na pevném disku po dobu delší než čtyři roky je v rozporu s uživatelským řádem, Kodexem chování na pracovišti a interními pravidly společnosti SNCF. Vláda dospěla k závěru, že vezmeme-li dále v úvahu, že uložení předmětných souborů „mohlo zaměstnavateli způsobit problémy, neboť mohl být následně žalován za pasivní strpení“, opatření, na něž si stěžovatel stěžuje, bylo zcela opodstatněné a přiměřené.

2. Posouzení Soudem

a) Zda došlo „k zásahu veřejné moci“ a zda jde o pozitivní nebo negativní závazek státu

37. Soud není přesvědčen tvrzením vlády, že nedošlo k žádnému „zásahu“ do práva na respektování soukromého života stěžovatele, protože dostatečně neoznačil své soukromé složky, které jeho nadřízení otevřely. Shledal, že vláda nepopírá,

že stěžovatelovy složky byly otevřeny na jeho pracovním počítači bez jeho vědomosti a v jeho nepřítomnosti. S ohledem na specifické okolnosti projednávané věci Soud akceptuje, že došlo k zásahu do práva na respektování soukromého života.

38. Soud není ani přesvědčen tvrzením vlády, že společnost SNCF není orgánem veřejné moci ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Je sice pravda, že společnost SNCF vykonává průmyslové a obchodní aktivity, její zaměstnanci jsou podřízeni soukromoprávnímu režimu, rozhodnutí neregulární povahy, která společnost přijímá, jsou jednáním podle soukromého práva a pracovníprávní spory, jejichž účastníkem je společnost, jsou rozhodovány civilními soudy. Jde nicméně o subjekt veřejného práva (veřejný subjekt průmyslové a obchodní povahy), pod dohledem státu a se státem ustanovenými vedoucími, poskytuje veřejné služby, je monopolem a požívá implicitní ochrany státu. Ve světle dřívější judikatury Soudu týkající se konceptu „orgánu veřejné moci“ (viz zejména Kotov proti Rusku [VS], 3. 4. 2012, č. 54522/00, § 92–107; Liseytseva a Maslov proti Rusku, 9. 10. 2014, č. 39483/05 a 40527/10, § 183–192; a Samsonov proti Rusku (usnesení), 16. 9. 2014, č. 2880/10, § 63–66), okolnosti projednávané věci dovolují uzavřít, že společnost SNCF je veřejným orgánem ve smyslu čl. 8 Úmluvy.

39. Projednávaná věc musí být též porovnána s případy RENFE proti Španělsku (usnesení, 8. 9. 1997, č. 35216/97) a Copland (cit. výše, § 43–44). V prvním z uvedených případů Evropská komise pro lidská práva shledala, že španělská národní železniční společnost byla „vládní organizací“, neboť byla odpovědná vládě a měla monopol (aniž by se Soud blíže zabýval rozdíly mezi koncepty „vládní organizace“ a „veřejného orgánu“, rozhodné prvky analyzované v obou případech jsou obdobné; viz například Kotov, cit. výše, § 95). V druhém z uvedených případů Soud uvedl, že opatření přijaté státním zaměstnavatelem ve vztahu k jeho zaměstnancům může představovat zásah orgánu veřejné moci do práva na respektování jejich soukromého a rodinného života (případ se týkal monitorování pošty zaměstnance státní školy jejími vedoucími).

40. Projednávaný případ lze tedy odlišit od případu Bărbulescu, cit. výše (§ 108–111), v němž se jednalo o zásah do soukromého života a soukromé korespondence zaměstnance ze strany zaměstnavatele ze soukromého sektoru.

41. Neboť v projednávané věci došlo k zásahu ze strany orgánu veřejné moci, stížnost musí být posuzována z pohledu nikoliv pozitivních závazků státu, jako tomu bylo ve věci Bărbulescu, nýbrž z pohledu jeho negativních závazků.

42. Takový zásah porušuje čl. 8, ledaže je „v souladu se zákonem“, sleduje legitimní cíl nebo cíle v souladu s odstavcem 2 a je „nezbytné v demokratické společnosti“, aby takového cíle bylo dosaženo.

b) V souladu se zákonem

43. Soud připomíná, že v jeho judikatuře je již ustáleno, že pojem „v souladu se zákonem“ znamená, – a to plyne ze samotného předmětu a účelu čl. 8 – že musí

v národním právním řádu existovat prostředek ochrany proti arbitrárním zásahům orgánu moci veřejné, které jsou v rozporu s právy zaručenými čl. 8 Úmluvy. Tento pojem tedy nevyžaduje pouze, aby bylo postupováno v souladu s národními zákony, ale též aby takové zákony měly určitou kvalitu a aby byly slučitelné s principy právního státu. Aby byly naplněny požadavky předvídatelnosti, zákonná pravidla musí být dostatečně jasná, aby měl jednotlivec dostatek vodítek k posouzení, za jakých okolností a za jakých podmínek se orgány mohou uchýlit k aplikaci konkrétního opatření (viz například Copland, cit. výše, § 45–46).

44. Vláda odkazovala na články L. 1121-1 a L. 1321-3 zákoníku práce, který pouze obecně stanoví, že v rámci společnosti nesmí nikdo omezovat práva osob nebo jednotlivců a kolektivní svobody způsobem, který není ani odůvodněn povahou plněného úkolu, ani přiměřený sledovanému cíli a že interní pravidla stanovená zaměstnavatelem nemohou obsahovat ustanovení omezující práva osob nebo jednotlivce a kolektivní svobody způsobem, který není ani odůvodněn povahou plněného úkolu, ani přiměřený sledovanému cíli (viz bod 17 výše). Soud nicméně připomíná, že Kasační soud – který posuzoval stížnost pod čl. 8 – již v minulosti shledal, že vyjma případů, kdy se jedná o závažné riziko nebo výjimečné okolnosti, zaměstnavatel může otevřít složky označené zaměstnancem jako osobní a uložené na pevném disku jeho pracovního počítače pouze v jeho přítomnosti anebo po předchozím řádném upozornění. K tomu dále uvedl, že je presumováno, že složky a soubory uložené na počítači zaměstnance poskytnutém jeho zaměstnavatelem, jsou pracovní povahy, ledaže je zaměstnanec výslovně označil jako osobní, a proto by k nim tedy měl mít zaměstnavatel přístup i v nepřítomnosti zaměstnance (viz § 18 výše). Soud uzavírá, že v rozhodné době zákon umožňoval zaměstnavatelům otevřít za stanovených podmínek složky uložené na pracovním počítači zaměstnance. Dospěl proto k závěru, že zásah, jenž je předmětem projednávané stížnosti, měl právní základ a že právo obsahovalo adekvátní ustanovení upřesňující podmínky a okolnosti, za nichž bylo lze předmětné opatření považovat za „souladné se zákonem“.

c) Legitimní cíl

45. Jakkoliv zásah do složek uchovávaných na počítači zaměstnance může obecně sledovat legitimní cíl „prevence trestné činnosti“, Soud nemůže souhlasit s tvrzením vlády, že právě takový cíl byl sledován v projednávané věci. Připomíná tvrzení vlády, že stěžovatel byl dočasně postaven mimo pracovní poměr v roce 2007, z důvodu trestního obvinění vzneseného proti němu a že se zaměstnavatel blíže zaměřil na obsah stěžovatelova počítače teprve poté, kdy byl na podezřelé dokumenty upozorněn zaměstnancem, který stěžovatele dočasně zastupoval. Soud nicméně shledává, že k otevření předmětných souborů nedošlo v rámci trestního řízení vedeného proti stěžovateli a ani z rozhodnutí národních soudů, ani z dalších dokumentů souvisejících s případem neplyne, že by obsah předmětných souborů mohl představovat trestný čin.

46. Soud nicméně připouští, že jak bylo vládou taktéž uvedeno, zásah měl sloužit k ochraně „práv jiných“, v projednávané věci konkrétně k ochraně zaměstnavatele, který může mít legitimní zájem na ujištění se, že zaměstnanci užívají počítač jim poskytnutý výhradně k plnění pracovních povinností v souladu s jejich smluvními závazky a pravidly. Připomíná přitom v této souvislosti závěry přijaté ve věci *Bărbulescu*, cit. výše (§ 127), že zaměstnavatel má legitimní zájem na zajištění bezproblémového fungování společnosti a že toho lze dosáhnout prostřednictvím mechanismů kontrolování, zda zaměstnanci plní své pracovní povinnosti adekvátně a s potřebnou pečlivostí.

d) Nezbytný v demokratické společnosti

47. Pojem potřebnosti znamená, že zásah odpovídá naléhavé společenské potřebě a zejména že je přiměřený sledovanému legitimnímu cíli. Jakkoliv při hodnocení „potřebnosti“ zásahu „v demokratické společnosti“ musí Soud přihlížet k prostoru pro uvážení přiznaném smluvním státům, nespokojí se nicméně s ujištěním se, zda stát vykonává svou diskreční pravomoc rozumně, pečlivě a v dobré víře. Při výkonu své dohledové pravomoci musí Soud posuzovat vytýkaná rozhodnutí ve světle případu jako celku a vyhodnotit, zda tvrzené důvody zásahu jsou relevantní a dostatečné. Musí dále též zkoumat, zda národní práva a praxe poskytuje adekvátní a efektivní záruky proti zneužití a svévoli. V této souvislosti připomíná nedávný rozsudek v obdobné věci *Bărbulescu* (cit. výše, § 120–121), v němž Soud uvedl, že v kontextu uplatnění čl. 8 na vztahy mezi soukromým zaměstnavatelem a jeho zaměstnanci národní soudy musí zajistit, že opatření přijatá zaměstnavateli k monitorování korespondence a další komunikace, nehledě na to, jak intenzivní taková opatření jsou a jak dlouho trvají, jsou vždy doplněna adekvátními a dostatečnými zárukami proti zneužití. Zdůraznil přitom, že přiměřenost a procesní záruky proti svévoli jsou zásadní.

48. Ve vztahu k výše uvedenému Soud shledal, že francouzské právo obsahuje ustanovení zaručující ochranu soukromého života. Jakkoliv zaměstnavatel může otevřít jakékoliv pracovní soubory uložené na pevném disku počítače, který má zaměstnance k dispozici pro pracovní účely, nesmí však bez vědomosti zaměstnance otevřít soubory, které jsou označeny jako osobní, „ledaže jde o případ závažného rizika nebo výjimečné okolnosti“. Takové soubory smí otevírat výhradně v přítomnosti zaměstnance nebo alespoň poté, co je řádně upozorněn.

49. Soud shledal, že domácí soudy v projednávané věci uvedené pravidlo aplikovaly. Jak odvolací soud v Amiens (viz § 14 výše), tak i Kasační soud (viz § 16 výše) na něj přímo odkázaly a Kasační soud uvedl, že „bylo presumováno, že soubory vytvořené zaměstnancem za pomoci počítače poskytnutého zaměstnavatelem pro pracovní účely, byly pracovní povahy, a proto měl zaměstnavatel právo je otevřít bez přítomnosti zaměstnance, ledaže by byly označeny jako osobní“.

50. Pokud jde o tvrzení stěžovatele, že došlo k porušení jeho práva na respektování jeho soukromého života, soudy uvedly, že s ohledem na okolnosti případu

uvedené pravidlo neznemožňovalo zaměstnavateli otevřít předmětné složky, neboť tyto nebyly řádně označeny jako osobní.

51. Soud nejprve připomíná, že je primárně úkolem národních orgánů, zejména pak soudů, aby vykládaly národní legislativu; ledaže by šlo o případ svévole nebo zjevně nerozumného výkladu (viz například Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku [VS], 11. 1. 2007, č. 73049/01, § 86), zatímco úkolem Soudu je ujistit se, zda jsou důsledky takové interpretace slučitelné s Úmluvou (viz například Waite a Kennedy proti Německu [VS], 18. 2. 1999, č. 26083/94, § 54; Rohlena proti České republice [VS], 27. 1. 2015, č. 59552/08, § 51). Dále též připomíná, že odvolací soud v Amiens založil své rozhodnutí na zjištění, že předmětné pornografické fotografie a videa byly uloženy ve složce označené „zábava“ na pevném disku nazvaném „D:/osobní data“ a na vysvětlení společnosti SNCF, že pevný disk „D“ byl implicitně označen „D:/data“ a že byl tradičně užíván zaměstnanci k uchování pracovních dokumentů. Dále vzal též v úvahu, že zaměstnanec „nemohl využívat celý pevný disk, který byl určen k uchování pracovních dat, pro soukromé účely“ a nadto „v každém případě označení osobní data mohlo indikovat, že jde o pracovní složky, které byly zpracovány osobně zaměstnancem, a nešlo tedy o jednoznačné označení obsahu vztahujícího se k soukromému životu zaměstnance“. Odvolací soud tedy shledal, že „pojem „zábava“ nutně nemusel označovat osobní složky, neboť tento pojem mohl též označovat komunikaci mezi kolegy v práci nebo pracovní dokumenty uchovávané zaměstnancem, neboť jde o vtipné chyby („bloopers“)“. Odvolací soud nadto akceptoval argument společnosti SNCF, že „pracovní řád stanoví, že soukromé informace mají být jednoznačně takto označeny (za pomoci využití funkce ‚soukromé‘ v aplikaci Outlook)“ a totéž platí také o „médiích využívaných k přijímání takových informací“. Dále též shledal, že opatření přijaté ve vztahu k zaměstnanci – jeho propuštění ze služby – nebylo nepřiměřené vzhledem k tomu, že se stěžovatel dopustil „masivního porušení“ Kodexu chování na pracovišti společnosti SNCF a jejich interních pravidel, podle nichž směli zaměstnanci používat zařízení poskytnutá zaměstnavatelem výhradně k pracovním účelům, přičemž výjimečné užití pro soukromé účely bylo tolerováno. Podle odvolacího soudu bylo jednání stěžovatele obzvláště závažné, neboť bylo lze očekávat, že jako osoba odpovědná za dohled nad zaměstnanci půjde ostatním příkladem.

52. Soud, který shledal, že národní soudy dostatečně přezkoumaly stěžovatelova tvrzení o porušení jeho práva na respektování soukromého života, má za to, že jejich rozhodnutí jsou založena na relevantních a dostatečných důvodech. Je pravda, že stěžovatel, který použil slovo „osobní“ a nikoliv slovo „soukromý“ sice postupoval ve shodě s terminologií užívanou Kasačním soudem v rozhodnutích, v nichž uvedl, že zaměstnavatel nemůže zásadně otevřít soubory označené zaměstnancem jako „osobní“ (viz § 18 výše). Nicméně pokud jde o úkol Soudu přezkoumat slučitelnost vytykávaných opatření s čl. 8 Úmluvy, je tato skutečnost nedostatečným důvodem pro to, aby Soud shledal, že národní soudy založily svá rozhodnutí

na nedostatečných a neadekvátních důvodech, a to zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že uživatelský řád pro užívání informačního systému společnosti SNCF výslovně stanovil, že „soukromá data musí být jednoznačně jako taková označena (za pomoci využití funkce ‚soukromé‘ v aplikaci Outlook)“ a totéž platí také o „médiiích využívaných k přijímání takových informací“. Soud dále akceptuje, že s ohledem na skutečnost, že stěžovatel využil k uložení předmětných souborů značnou část úložiště počítače (celkem 1 562 souborů představujících 787 megabajtů), společnost SNCF a národní soudy měly za to, že je třeba tento případ blíže přezkoumat.

53. S ohledem na výše uvedené a s přihlédnutím ke skutečnosti, že je třeba případ posoudit ve světle všech okolností, Soud dospěl k závěru, že národní soudy nepřekročily svůj prostor pro uvážení, a že tedy nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

II. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

54. Stěžovatel uvedl, že ve světle dřívější judikatury Kasačního soudu nemohl očekávat, že tento soud shledá otevření jeho souborů jeho zaměstnavatelem souladným s jeho právem na respektování soukromého života. Podle jeho názoru došlo k obrácení a zúžení dosavadní judikatury Kasačního soudu a k retroaktivní aplikaci této změněné judikatury na případ stěžovatele, čímž došlo k „podrytí právní jistoty a očekávání účastníků“. Dále měl též za to, že skutečnost, že dřívější vedoucí právního oddělení společnosti SNCF je od roku 2000 generální advokát u Kasačního soudu, vede k pochybnostem o nestrannosti soudu. Odkazoval přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který stanoví:

“Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.”

55. Jak Soud již uvedl (viz § 44 výše), Kasační soud – při posuzování stížnosti pod čl. 8 – shledal již ve věcech předcházejících projednávanému případu, že vyjma případů závažného rizika nebo výjimečných okolností smí zaměstnavatel otevřít soubory zaměstnance označené jako osobní a uložené na pevném disku jeho pracovního počítače výhradně za přítomnosti tohoto zaměstnance nebo poté, co byl řádně vyrozuměn. Dodal nicméně, že je presumováno, že složky a soubory uložené na počítači zaměstnance poskytnutém jeho zaměstnavatelem, jsou pracovní povahy, ledaže je zaměstnanec výslovně označil jako osobní, a proto by k nim tedy měl mít zaměstnavatel přístup i v nepřítomnosti zaměstnance. V souladu s výše uvedeným tak měl podle práva platného v rozhodné době zaměstnavatel možnost v rámci uvedených limitů otevřít soubory zaměstnance uložené na jeho pracovním počítači v jeho nepřítomnosti. Soud dále dospěl k závěru, že námitka, že nestrannost Kasačního soudu byla dotčena skutečností, že dřívější vedoucí právního oddělení společnosti SNCF nyní působí u tohoto soudu jako generální advokát, není odůvodněná,

neboť stěžovatel ani netvrdil, že by se tento generální advokát jakkoliv podílel na rozhodování v jeho věci.

56. Soud tedy dospěl k závěru, že tato část stížnosti je zjevně neopodstatněná a prohlašuje ji proto za nepřijatelnou a odmítá ji podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Prohlašuje* jednomyslně námitku týkající se čl. 8 za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelný;

2. *Rozhoduje* šesti hlasy ku jednomu, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(JUDr. Lubomír Ptáček a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
19. 4. 2018
VĚC OTTAN PROTI FRANCII
(rozsudek ve věci Ottan proti Francii, stížnost č. 41841/12)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod
zejména § 32 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii

Klíčová slova:

právo na svobodu projevu – nezbytné v demokratické společnosti – ochrana pověsti a práv jiných – zachování autority a nestrannosti soudní moci

K disciplinárním sankcím uloženým z důvodu prohlášení advokáta v médiích ohledně poroty soudu

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) se zabývá veřejnými prohlášeními stěžovatele (advokáta) *před novináři krátce po vynesení rozsudku*. Advokát poté, co byl obviněný policista zproštěn obžaloby podané z důvodu zabití advokátova klienta, kritizoval mj. složení poroty a barvu pleti porotců. Za to byl v disciplinárním řízení potrestán důtkou.

Soud podrobně rozebral svoji dřívější judikaturu vztahující se ke svobodě projevu na straně jedné a nutnosti zachování autority a nestrannosti soudní moci na straně druhé.

V souvislosti s povahou napadených vyjádření Soud uvedl, že neodrážejí osobní zášť stěžovatele ve vztahu ke konkrétnímu členovi poroty nebo soudci. Podle Soudu jde o obecné tvrzení o souvislosti, která může existovat mezi složením poroty a osvobozením policisty. Napadená prohlášení tak podle něj mohou být posuzována jako obecná prohlášení o organizaci trestního soudnictví a i když představují hodnotový soud, ten byl postaven na dostatečném skutkovém základu a úzce souvisel s okolnostmi daného případu. Soud souhlasil s tím, že vyjádření stěžovatele se vztahují na trestní soud jako celek, okolnosti tohoto případu nezakládají zásah do autority a nestrannosti soudní moci, jenž by byl dostatečný pro odůvodnění uložení disciplinární sankce stěžovateli. Soud také uvedl, že i když se jednalo o nejmírnější sankci, tak to samo o sobě nestačí na odůvodnění zásahu do práva

projevu stěžovatele. Soud z těchto důvodů rozhodnul, že odsouzením stěžovatele a uložením disciplinární sankce došlo k zásahu do práva na svobodu projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

V těchto souvislostech je rozhodnutí významné z důvodu, že poukazuje na význam ochrany svobody projevu ve vztahu k profesi advokáta a na důležitost odlišování souvislostí daného případu s ohledem na postavení advokáta, na povahu prohlášení a jejich sankce, nebo zda přispívají k debatě sledující veřejný zájem. Soud v tomto ohledu dlouhodobě zastává názor, že svoboda projevu se uplatňuje nejen ve vztahu k „informacím“ nebo „myšlenkám“, které jsou příznivě přijaté nebo považované za neškodné, ale i na ty, které urážejí, šokují nebo znepokojují.

(Zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, Alain Ottan, je francouzský státní příslušník a advokát. V trestním řízení zastupoval otce mladého muže, který byl usmrcen v důsledku střelby policisty během jeho pronásledování. Sedmnáctiletá oběť měla zahraniční původ a žila ve vyloučené lokalitě. Policista byl následně trestně stíhán pro spáchání trestného činu zabítí. V soudním řízení byl však osvobozen. Několik minut po vynesení osvobozujícího rozsudku, v návaznosti na otázku položenou novinářem, zdali se dá rozhodnutí v určitém smyslu chápat jako „povolení zabít“, stěžovatel odpověděl následovně:

„Nevím, jestli to tak můžeme říci. Nemusí se nutně jednat o povolení někoho zabít. Jde o odmítnutí postavit se čelem ke skutečnosti v této zemi a k existenci společnosti s dvojím metrem, nejen co se týče otázky spravedlnosti, ale opravdu vůči společnosti, na kterou je nahlíženo dvojím metrem, který se projevuje na všech úrovních. Žijeme v panelových domech, jsme oddělení od center měst a proti nám je vedeno trestní stíhání, které končí pro některé odsouzením a pro jiné zproštěním viny. Je potřeba přehodnotit sociální systém. Vstoupili jsme do společnosti amerického stylu, kde je občanská válka na dosah.“

Na následnou otázku novináře, zdali očekával takové rozhodnutí, stěžovatel uvedl: „Ano, samozřejmě, vždy jsem věděl, že to takto může dopadnout. Porota byla složená výhradně z příslušníků bílé rasy, která však nereprezentuje celou společnost, můžeme-li to tak říci. Obvinění bylo mimořádně „chabé“, řízení v tomto případě bylo vedeno nesmírně předpojatým způsobem, a proto byla cesta pro osvobození otevřena dokořán. Není to proto překvapením.“

V dubnu 2010 čelil stěžovatel disciplinárnímu řízení před advokátní komorou, ta však v chování stěžovatele neshledala porušení profesní etiky.

Odvolací soud dospěl na podnět nejvyššího státního zástupce k opačnému závěru, tudíž že vzhledem k okolnostem případu, došlo k porušení profesních povinností

advokáta. Konstatoval, že napadená vyjádření nepředstavovala výkon práva na obhajobu a odkazovala pouze na rasový původ členů poroty. Opakovaně došlo k použití pojmu „bílý“, který měl rasovou konotaci vrhající podezření na integritu porotců a jeho smyslem tak nebylo otevření diskuse. S opravným prostředkem před Kasačním soudem stěžovatel neuspěl, když podle názoru tohoto soudu advokáti nejsou chráněni imunitou mimo soudní síň.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

(...)

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

35. Stěžovatel tvrdí, že disciplinární sankce, která mu byla uložena, je v rozporu s čl. 10 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. (...)

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu (...) ochrany pověsti nebo práv jiných, (...) zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

(...)

B. K odůvodněnosti

1. Tvrzení stran

a) Stěžovatel

37. Stěžovatel se domnívá, že zásah nesledoval legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných. Vysvětluje, že napadená vyjádření nebyla projevem žádného osobního nepřátelství vůči členům poroty a nebyla cílena na jejich čest nebo dobrou pověst. Stěžovatel se dále domnívá, že cíl zachování autority a nestrannosti soudnictví tento zásah neodůvodňuje, jelikož svoboda projevu advokátů při kritice soudů může přispět ke zlepšení a posílení soudnictví.

38. Stěžovatel tvrdí, že napadená vyjádření jsou součástí debaty o fungování soudní moci, která sleduje veřejný zájem, což implikuje potřebu vysoké úrovně ochrany svobody projevu s obzvlášť omezeným prostorem pro uvážení. V tomto ohledu odkazuje na stanovisko generálního advokáta před Kasačním soudem.

39. Stěžovatel se domnívá, že vyjádření týkající se složení poroty představují skutková tvrzení, jejichž objektivní správnost nemůže být zpochybněna. I kdyby Soud shledal, že předmětná vyjádření obsahují hodnotový soud, tak ten je postaven

na velmi silném faktickém základu. Vyjádření stěžovatele pronesená po skončení jednání byla neoddělitelně spjata s případem, ve kterém zastupoval zájmy svého klienta. Ty proto nemohou být podle stěžovatele posuzovány izolovaně, jelikož prohlášení, která jim předcházejí, rovněž vypovídají o rizicích rozdělené společnosti a nezbytnosti vyvarovat se sociálnímu a společenskému štetění. Jeho slova představují emotivní popis situace, která byla rozšířena po celém území státu a ještě více v departementu, kde sídlil trestní soud, a to v době, kdy rozhodnutí soudu nebylo konečné.

40. Podle stěžovatele mají totiž jeho vyjádření společenskou a politickou povahu, nikoli povahu rasovou nebo rasistickou. Rozporuje domněnku vyjádřenou vládou, podle které stěžovatel uvedl, že barva pleti poroty určuje rozhodnutí trestního soudu; stěžovatel poznamenal, že odkaz na „bílou porotu“ byl pouze jeden z mnoha prvků (průběh debat, pasivní role při trestním stíhání) pro tvrzení, že rozhodnutí o osvobození nebylo překvapením.

41. Stěžovatel se nakonec domnívá, že jeho vyjádření musí být zasazena do kontextu. Bere na vědomí, že vláda uznala kontext napjaté situace, ve které řízení probíhalo. Dále dodává následující: jako advokát na straně poškozeného nedisponoval právem vznášet námitky ke složení poroty. (...) Hned po vyhlášení rozhodnutí se informoval u představitele státního zastupitelství ohledně jeho záměru podat opravný prostředek, jelikož jeho klient jako poškozený nemá, na rozdíl od státního zástupce, k dispozici žádný opravný prostředek pro napadení osvobozujícího rozsudku. Ten mu odpověděl, že možnost podání odvolání by měla být projednána v rámci generálního státního zastupitelství odvolacího soudu v Montpellier. Stěžovatel dle svých slov s ohledem na průběh řízení pochopil, že podání odvolání bylo nepravděpodobné a pokusil se ovlivnit volbu státního zastupitelství, a to zejména pro to, že předseda trestního soudu odmítl vyslechnout dva policisty obviněné z podání křivé výpovědi vyšetřujícímu soudci a pro váhavost státního zastupitelství. (...)

b) Vláda

42. Vláda tvrdí, že napadený zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany pověsti nebo práv jiných, členů poroty a zachování autority a nestrannosti soudní moci.

43. Vláda vzhledem k medializaci případu od samého počátku uznala, že vyjádření stěžovatele, která se týkala fungování soudní moci a průběhu řízení, byla součástí debat sledující veřejný zájem.

44. Vláda tvrdí, že vyjádření představovala hodnotové soudy zpochybňující nestrannost a hodnověrnost poroty z důvodu její příslušnosti ke „komunitě“. Domnívá se, že stěžovatel vyslovil mimo soudní síň vyjádření o soudnictví, která jsou natolik závažná a postrádající silný faktický základ, že překračují hranice přípustného komentáře. Stanovil domněnku, respektive abstraktní korelaci mezi barvou

pleti poroty a způsobem jejího rozhodování, což bylo s to zničit důvěru veřejnosti ve výkon spravedlnosti.

45. Vláda si uvědomuje, že kontext byl napjatý a nepřispíval k diskusi o řádném fungování soudnictví. Nicméně se domnívá, jak je to patrné i z frustrace stěžovatele, že jmenovaný by se neměl nechat přinutit reagovat v rozhořčení na otázky novinářů ve věci, která ještě nebyla pravomocně rozhodnuta.

46. Vláda dodává, že domnívá-li se stěžovatel, že ovlivní rozhodnutí státního zastupitelství, aby podalo odvolání proti osvobozujícímu rozsudku, napadené prohlášení nepředstavovalo jediný způsob, jak uplatnit práva na obhajobu: správný postup by měl spočívat v komunikaci se státním zástupcem po skončení jednání. Místo toho se stěžovatel, překračujíc rámec trestní obhajoby, rozhodl jednoduše pro odplatu vůči soudcům, ale také a zejména vůči porotě z důvodu její rasy a barvy pleti.

47. Vláda dále poznamenala, že stěžovateli byl uložen nejmírnější disciplinární trest, který neměl žádný dopad na jeho profesní činnost.

48. Vláda v souladu s odvolacím soudem dospěla k závěru, že chybějící uvážení a obezřetnost při vyjádření stěžovatele způsobily nezbytnost napadeného zásahu. S ohledem na obsah vyjádření, jejich šíření prostřednictvím tisku, na kontext, na postavení stěžovatele jako advokáta, na cílené osoby a povahu sankce se vláda domnívá, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

2. Hodnocení Soudu

49. Soud má za to, že disciplinární sankce uložená stěžovateli představuje zásah do jeho práva na svobodu projevu a poznamenává, že obě strany se v tomto bodě shodují. Takový zásah porušuje čl. 10 Úmluvy, není-li „v souladu se zákonem“, nesleduje-li jeden nebo více „legitimních cílů“ uvedených v odst. 2 čl. 10 a není-li „nezbytný v demokratické společnosti“ pro dosažení těchto cílů.

a) V souladu se zákonem

50. Stejně jako vnitrostátní soudy se Soud domnívá, že zásah byl „v souladu se zákonem“, a sice s čl. 183 vyhlášky ze dne 27. listopadu 1991, kterou se stanovuje organizace povolání advokáta.

b) Legitimní cíl

51. Názory stran se liší, pokud jde o legitimní cíl nebo cíle zásahu (viz § 37 a 42 výše).

52. Soud má za to, že argumenty stěžovatele spadají do posouzení nezbytnosti zásahu, pokud jde o cíl „ochrany pověsti nebo práv jiných“. Dále souhlasí s vládou, že zásah sleduje tento cíl, jelikož každý z porotců se mohl cítit přímo zasažen odkazem na jeho barvu kůže. Nakonec se domnívá, že zásah má také zachovat „autoritu a nestrannost soudní moci“, jejíž součástí je vedle soudců i porota.

e) Nezbytné v demokratické společnosti

53. Soud odkazuje na obecné zásady, které opakovaně potvrdil již v rozsudku Handyside proti Spojenému království, ze dne 7. 12. 1976 (série A č. 24), a které byly nedávno připomenuty ve věci Morice proti Francii [velký senát], č. 29369/10, § 124 až 127, ESLP 2015.

54. Rovněž odkazuje na druhý uvedený rozsudek kvůli zásadám týkajícím se postavení a svobody projevu advokátů a zejména rozdílu, který je stanoven podle toho, zda se advokáti vyjadřují před soudem nebo mimo něj (§ 132 až 138).

55. V tomto případě Soud konstatuje, že ačkoliv se stěžovatel nacházel uvnitř soudní budovy, když vyslovil slova, která jsou vůči němu namítána, jeho prohlášení bylo učiněno jako odpověď na otázku novináře, zatímco osvobozující rozsudek byl již vyhlášen a líčení před trestním soudem skončeno. Vzhledem k výše uvedenému rozdílu se proto Soud domnívá, že napadená vyjádření nepředstavují „skutečnosti z průběhu jednání“ a měly by být považovány za ty, které advokát vyslovuje mimo soudní síň. Soud poukazuje na to, že odvolací soud dospěl ke stejnému posouzení a k závěru, a tudíž že soudní imunita, na kterou se advokát na základě vnitrostátního práva může odvolávat, se na tyto skutečnosti neuplatní.

56. Pokud jde o vyjádření mimo soudní síň, Soud rozhodl, že obhajoba klienta může za určitých okolností pokračovat i v médiích, pokud vyjádření nepředstavují závažný útok na činnost soudů a pokud se advokáti vyjadřují v rámci debaty sledující veřejný zájem na fungování soudnictví a v rámci řízení, které vzbuzuje zájem médií a veřejnosti, pokud nepřekročí hranici přípustnosti komentáře bez pevného faktického základu, a pokud využili dostupné opravné prostředky v zájmu jejich klienta (Morice, viz výše, § 138, 139 a 174). Soud při této příležitosti uvedl, že advokáti působí v postavení činitele přímo se podílejícího na fungování soudního systému a na obhajobě strany řízení a nelze ho srovnávat s třetí osobou, která informuje veřejnost (tamtéž, § 148).

57. Při posuzování předmětné stížnosti bere Soud v úvahu faktory, které stanovil v rozsudku Morice, a to: postavení stěžovatele a význam jeho prohlášení pro obhajobu klienta, přínos k debatě sledující veřejný zájem, povahu napadených vyjádření, zvláštní okolnosti případu a povahu uložené sankce.

i. Postavení stěžovatele jako advokáta

58. Soud připomíná, že obhajoba klienta jeho advokátem musí být skutečně na nikoli v médiích, s výjimkou zvláštních okolností, ale před příslušnými soudy, včetně uplatnění dostupných opravných prostředků (Morice, viz výše, § 171). V tomto případě, jestliže rozhodnutí o osvobození bylo právě vyhlášeno, vynesený rozsudek nebyl konečný: generální prokurátor měl lhůtu deseti dnů k podání odvolání proti rozhodnutí, na rozdíl od strany zastoupené stěžovatelem, která toto právo neměla. Soud se domnívá, stejně jako disciplinární rada komory odvolacího soudu v Montpellier (viz § 22 výše), že napadené prohlášení po východu z jednací síně bylo součástí kritiky řízení, které mohlo přispět k tomu, aby generální prokurátor

podal odvolání proti rozhodnutí o osvobození. Poznává také, jak tvrdí vláda, že ve spisu není nic, co by dokazovalo, že tento prostředek vyjadřování představuje jediný prostředek uplatnění obrany zájmů klienta (viz § 46 výše). Tvrdí, že tímto způsobem vláda kritizuje použití napadených vyjádření a nikoliv tvrzení stěžovatele, podle něhož měly sloužit obhajobě strany. Soud se proto domnívá, že tímto zásahem stěžovatel hledal možnost rozšířit obhajobu svého klienta tak, aby došlo k pokračování v řízení před trestním odvolacím soudem v rozšířeném složení (*mutatis mutandis*, Mor proti Francii, č. 28198/09, § 59, ze dne 15. 12. 2011).

ii. Přínos k debatě sledující veřejný zájem

59. Stěžovatel se dovolává svého práva informovat veřejnost o věcech veřejného zájmu, v tomto případě o výsledném rozhodnutí o vině či nevině policistů před trestním soudem. Vláda bere na vědomí, že vyjádření stěžovatele se týkají fungování soudnictví a týkají se předmětu obecného zájmu, zejména s ohledem na širokou medializaci této věci.

60. Soud konstatuje, že tato skutečnost nebyla vzata v úvahu odvolacím soudem, který omezil svůj přezkum na dodržování napadeného prohlášení ve vztahu k povinnostem umírněnosti a diskrétnosti uloženým advokátovi.

61. V tomto ohledu Soud zaprvé poznává, že tato věc probíhala v atmosféře značného napětí, která způsobovala nepokoje v sousedství, ze kterého oběť pocházela (viz § 16 a 17 výše), a že měla významný místní a celostátní dopad, o čemž svědčí přítomnost médií při vyhlášení rozhodnutí. Soud zadruhé připomíná, že veřejnost má legitimní zájem na tom, být informována a dozvědět se o řízení v trestních věcech a že vyjádření o fungování soudní moci se týkají předmětu veřejného zájmu (Morice, viz výše, § 152; Bédat proti Švýcarsku [velký senát], č. 56925/08, § 63, ESLP 2016). V tomto případě se Soud domnívá, že vyjádření namítaná vůči stěžovateli, která se týkala fungování soudní moci a zejména řízení před trestním soudem s účastí poroty a průběhu trestního řízení o použití střelných zbraní policií, bylo součástí debaty sledující veřejný zájem. Proto bylo především v zájmu vnitrostátních orgánů zajistit vysokou úroveň ochrany svobody projevu, přičemž vnitrostátní orgány měly obzvláště omezený prostor pro uvážení.

iii. Povaha napadených vyjádření

62. Soud poznává, že odvolací ani kasační soud ve svých rozsudcích neakceptovaly stěžovatelovy jasně vyjádřené námitky proti způsobu, jakým bylo obvinění posouzeno a jak byla věc projednávána. Zásah, který stěžovatel namítá, se vztahuje pouze na úsudek, který vyjádřil o porotě trestního soudu.

63. Soud uvádí, že napadená vyjádření neodráží osobní zášť stěžovatele ve vztahu ke konkrétnímu členovi poroty nebo soudci. Nepředstavují žádnou pomstu, nýbrž obecné tvrzení o souvislosti, která může existovat mezi složením poroty a osvobozením policisty.

64. Soud poukazuje na to, že při použití výrazu „bílá, výhradně bílá“ ve vztahu k porotě stěžovatel odkazoval na etnické charakteristiky, které byly předmětem debat, kritiky a také i zákazů, se kterými se spojují historická dramata, a na diskriminaci, ke které může často i teď docházet, aby vysvětlil, že spolu s jinými okolnostmi tato skutečnost umožnila osvobození obviněného. Nicméně, Soudu se nejeví, že by stěžovatel chtěl obvinít porotce z předsudků rasové povahy. Spíše se domnívá, že jeho prohlášení se vztahovalo k poměrně široce rozvinuté analýze, podle které nestrannost soudců nebo porotců není samozřejmá ctnost, ale výsledek důkladné práce vedoucí k odstranění nevědomých předsudků, které mohou být zakořeněny v určitém geografickém nebo sociálním původu a kde je pravděpodobné, že člověk má strach z toho, že nemůže být pochopen lidmi, kteří jsou od něj zjevně odlišní (viz v tomto ohledu judikaturu Soudu týkající se nestrannosti soudů v případech obvinění z rasismu ze strany porotce, Remli proti Francii, ze dne 23. 4. 1996, Sbirka rozsudků a rozhodnutí 1996-II; Gregory proti Spojenému království, ze dne 25. 2. 1997, Sbirka rozsudků a rozhodnutí 1997-I; Sander proti Spojenému království, č. 34129/96, ESLP 2000-V). Soud je toho názoru, že tento výklad je výsledkem zasazení vyjádření stěžovatele do kontextu, který také obsahoval zmínku o „(porotě), kde nejsou zastoupeny všechny komunity“, čemuž předcházela společenský komentář o účinku rozhodnutí, a to jmenovitě „přijatá rozhodnutí [je] (...) dramatické, pokud jde o sociální smír“, existuje „rozštěpená společnost“, ve které „žijeme v panelových domech, jsme odděleni od center měst, proti nám je vedeno trestní stíhání, které končí pro některé odsouzením a pro jiné zproštěním viny, (...) je potřeba přehodnotit celý sociální systém.“

Navíc je namístě konstatovat, že stěžovatel, který se také zmínil o tom, jak bylo stíhání a řízení vedeno, neuvedl, že osvobození bylo jisté, ale že „vždycky věděl, že to bylo možné“, což je kritická debata a nikoliv obvinění ze systematické zaujatosti představující odpor proti porotě, kterou by měl podezřívát z rasismu, což je neslučitelné s respektem vůči soudnictví.

65. Soud si je vědom toho, že prohlášení stěžovatele týkající se původu či barvy kůže porotců představuje obzvláště citlivou otázku v žalovaném státě, ve kterém zákon zakazuje zohledňování „rasového“ nebo etnického původu (viz § 31 a 32 výše). Připouští, že to mohlo urazit strany diskuze i soudní orgány. Má však za to, že výklad zmínky o složení poroty „nerepresentující společnost“ nemůže být zredukován na vůli přisoudit porotcům předsudky s rasovou konotací. Stěžovatel apeloval na širší debatu o problematice různorodosti při výběru porotců, jak bylo zmíněno i obecnými soudy, na souvislost mezi jejich původem a rozhodováním.

66. V této souvislosti se Soud domnívá, že napadená prohlášení mohou být posuzována jako obecná prohlášení o organizaci trestního soudnictví advokátem „odrážející širší společenskou debatu“ a představující hodnotový soud. Soud v této souvislosti připomíná, že prohlášení o otázkách veřejného zájmu mohou z tohoto důvodu představovat spíše hodnotové soudy než skutková tvrzení (Paturel

proti Francii, č. 54968/00, § 37, ze dne 22. 12. 2005; Boykanov proti Bulharsku, č. 18288/06, § 37, ze dne 10. 11. 2016).

67. Zbývá zjistit, zda hodnotový soud byl založen na dostatečném skutkovém základu. Soud je názoru, že tato podmínka je v tomto případě splněna. Zprvė uvádí, že napadené prohlášení bylo součástí vnitrostátních debat, na které odkázal generální advokát před Kasačním soudem, a politických a vědeckých debat o soudnictví probíhajících v různých státech. Dále se domnívá, že vyjádření měla dostatečně úzkou souvislost s okolnostmi daného případu s ohledem na společenský a politický kontext dané věci.

68. Konečně, v případě, že vyjádření stěžovatele mělo negativní konotaci, má Soud za to, že souvisí spíše s obecnou kritikou fungování trestního soudnictví a sociálních vztahů, než by bylo útokem směrem k porotě nebo trestnímu soudu jako celku. Soud v tomto ohledu připomíná, že svoboda projevu se uplatňuje nejen ve vztahu k „informacím“ nebo „myšlenkám“ které jsou příznivě přijaté nebo považované za neškodné, ale i na ty, které urážejí, šokují nebo znepokojují“ (Morice, viz výše, § 161).

iv. *Zvláštní okolnosti daného případu*

a) Posouzení celkového kontextu

69. Soud poznamenává, že napadená vyjádření byla pronesena v kontextu značného společenského napětí. Rovněž bere na vědomí, že vyšetřování umožnilo zjistit, že kolegové policisty se dopustili křivých svědectví, aby ho zprostilí obvinění – za což byli následně odsouzeni – a případ byl pozorně sledován v médiích i ve společnosti. To přispělo k udržení napjaté atmosféry v průběhu celého řízení. Uvedené napětí dosáhlo svého vrcholu v období vyhlášení rozhodnutí o osvobození publicisty, autora smrtelných výstřelů, tj. šest let od spáchání činu. Za těchto okolností Soud souhlasí s tvrzením stěžovatele, že jeho vyjádření by měla být umístěna do turbulentního kontextu, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno. Takže s ohledem na formulaci prohlášení, která jsou namítaná, Soud rozhodl, že byly vysloveny bezprostředně po vyhlášení rozhodnutí trestním soudem jako součást rychlého ústního rozhovoru, který měl formu otázek a odpovědí, což neumožňovalo vyjádření přeformulovat, upravit nebo odstranit předtím, než byla zveřejněna (viz, mimo jiné, Otegi Mondragon proti Španělsku, č. 2034/07, § 54, ESLP 2011).

β) Zachování autority soudní moci

70. Soud uvádí, že odvolací soud měl za to, že vyjádření vůči porotě směřovala spíše k diskreditaci trestního soudu jako celku, přičemž stěžovatel neuvedl konkrétní skutečnosti spojené s posouzením věci, a v důsledku toho směřovala vůči soudnictví jako celku.

71. Jelikož porotci a profesionální soudci jsou si rovni při posuzování otázky o vině a trestu, Soud považuje za vhodné uvést, že meze přípustné kritiky se vůči

prvně uvedeným uplatňují stejně jako na soudce, kteří rozhodují o trestných činech (viz v tomto ohledu *Morice*, citovaný výše, § 128 a 168). V tomto případě tudíž jediná zmínka o porotě ve vyjádření namítaném vůči stěžovateli nemůže udělit stěžovateli širší právo kritiky soudního orgánu než takové, jako bylo právě připomenuto.

72. Za těchto okolností Soud souhlasí s odvolacím soudem, že vyjádření stěžovatele se vztahují na trestní soud jako celek. Domnívá se, že tomu tak bylo v případě odkazu na „bílou porotu“, ale také a zejména při vyjádření, že „cesta pro osvobození byla otevřena dokořán“. V tomto ohledu připomíná důležitost zachování autority soudní moci v právním státě a demokratické společnosti. Řádné fungování soudů nemůže být možné bez vztahů založených na úctě a vzájemném respektu mezi různými aktéry justice, v první řadě mezi soudci a advokáty (*Morice*, viz výše, § 170). Nicméně z důvodů uvedených výše (viz § 64 až 67 výše) se Soud domnívá, že okolnosti tohoto případu nezakládají zásah do autority a nestrannosti soudní moci, jenž by byl dostatečný pro odůvodnění uložení disciplinární sankce stěžovateli.

e) Sankce

73. Soud konstatuje, že stěžovateli byla uložena nejmírnější možná disciplinární sankce, podle *Kasačního soudu* „pouhé napomenutí“. Připomíná ovšem, že tento prvek není neutrální pro advokáta (viz § 77 níže) a i když se jedná o nejmírnější možnou sankci, samo o sobě to nestačí k odůvodnění zásahu do práva projevu stěžovatele (*Morice*, viz výše, § 176 a citovaná judikatura).

f) Závěr

74. Soud má za to, že vyjádření namítaná proti stěžovateli představují kritiku poroty a soudců trestního soudu, který vyslovil rozhodnutí o osvobození, ale ta byla součástí debaty sledující veřejný zájem na fungování trestního soudnictví v kontextu věci, která byla medializována. I když je pravděpodobné, že šokovala, představuje hodnotový soud založený na dostatečném faktickém základě a tvoří součást trestní obhajoby svého klienta.

75. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že odsouzení stěžovatele představuje nepřiměřený zásah do práva na svobodu projevu, který nebyl nezbytný v demokratické společnosti. Došlo proto k porušení čl. 10 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že konstatování porušení samo o sobě zakládá dostatečné spravedlivé zadostiučinění morální újmy, kterou utrpěl stěžovatel.

(Zpracoval Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
17. 4. 2018
VĚC PIROZZI PROTI BELGIÍ
(rozsudek ve věci Pirozzi proti Belgii, stížnost č. 21055/11)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 5 odst. 1 písm. f)

čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 36–§ 37, § 190, § 202 a násl. zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních,

§ 306a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním soudním řízení (trestní řád)

Klíčová slova:

právo na svobodu a osobní bezpečnost – zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody – právo na spravedlivý proces

K zákonnosti výkonu evropského zatýkacího rozkazu členskými státy EU při předávání osoby do jiného členského státu EU

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) zabývá zákonností zatčení uprchlé osoby na podkladě evropského zatýkacího rozkazu vydaného příslušným orgánem členského státu EU, a to i se zřetelem k právu této osoby na spravedlivý soudní proces. V rozhodnutí ESLP zdůraznil, že systém předávání osob na podkladě evropského zatýkacího rozkazu (dále jen „EZR“) sám o sobě není v rozporu s Úmluvou, když jde o zatčení ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Provádění EZR ze strany členských států EU je sice výrazem principu vzájemné důvěry mezi nimi, ovšem při realizaci zatčení předávané osoby nelze také pominout její ochranu danou Úmluvou pro případ zjevného odepření spravedlnosti, respektive porušení principů spravedlivého soudního řízení. Jinak řečeno, členský stát EU je při splnění podmínek vyplývajících z Rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy zásadně povinen zabezpečit výkon EZR vydaného jiným členským státem EU a na jeho podkladě omezit osobní svobodu osoby předávané k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu, ale současně nesmí rezignovat na ochranu práv zaručených Úmluvou. Soudy rozhodující o výkonu EZR v zájmu ochrany práv jednotlivce se musí zabývat i tím,

zda úkony orgánů trestního řízení předcházející zatčení předávané osoby na podkladě EZR nemají charakter zneužití práva či svévole.

Dále pak z hlediska zajištění práva na spravedlivý proces soudy při provádění práva EU (konkrétně při realizaci EZR) vycházejí z principu vzájemného uznávání rozhodnutí jiného členského státu EU, a tedy z předpokladu dostatečného dodržování základních práv jiným členským státem, ale tuto zásadu nelze uplatňovat automaticky a mechanicky. V konkrétním případě, byť výjimečně, není vyloučeno, aby v zájmu ochrany základních práv předávané osoby bylo předání na podkladě EZR odmítnuto. V této souvislosti lze připomenout též rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-216/18 PPU, z něhož vyplývá, že justiční orgán, který má vykonat EZR, mu nevyhoví, shledá-li v členském státě, který vydal EZR, takové nedostatky, které mohou ovlivnit nezávislost soudní moci, a v důsledku toho může být porušeno právo dotčené osoby na nezávislý soud, a tedy podstata jejího základního práva na spravedlivý proces.

Vnitrostátní úprava – zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních – obsahuje postupy orgánů činných v trestním řízení při předávání osob do jiného členského státu EU na podkladě EZR (§ 202 a násl.). Mimo jiné také stanoví důvod nepředání osoby spočívající v tom, že předání by bylo v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách [§ 205 odst. 2 písm. l)]. Předkládané rozhodnutí upozorňuje soudy na povinnost, aby při provádění EZR se v rozhodnutí o předání zabývaly rovněž ochranou práv předávané osoby, zejména jejím základním právem na spravedlivý soudní proces v jiném členském státě EU.

V případě, že se vůči osobě předávané na podkladě EZR k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody konalo řízení v její nepřítomnosti, ESLP zdůrazňuje, že soudy členských států při realizaci EZR jiného členského státu EU musí zejména posoudit, zda jednání předávané osoby mělo charakter skrývání se před spravedlností, zda se tímto sama vzdala práva účasti na soudním projednání své věci, ačkoliv o jeho konání byla řádně vyrozuměna, a zda má zaručeno právo na nové řízení.

Ve vnitrostátním právu jde o problematiku upravenou v § 205 odst. 2 písm. j) a § 205 odst. 4 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, kdy české soudy jsou povinny zabývat se existencí okolností umožňujících předání osoby na podkladě EZR v případech, že odsuzující rozsudek k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (popřípadě rozsudek, jímž bylo uloženo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody) byl vydán v nepřítomnosti předávané osoby. Podle § 306a trestního řádu má uprchlý po předání do České republiky právo na nové projednání věci.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, italský občan, byl v roce 2002 italským odvolacím soudem odsouzen k patnáctiletému trestu odnětí svobody pro pašování drog. Rozhodnutí bylo vydáno v jeho nepřítomnosti, byl ovšem právně zastoupen a v rámci odvolání mu byl trest

snížen o jeden rok. V červenci 2010 vydalo státní zastupitelství v Neapoli evropský zatýkáací rozkaz na výkon doposud nevykonaného rozsudku z 18. 4. 2002. V srpnu 2010 byl stěžovatel nalezen a zatčen v Bruselu. Byl předveden před belgického vyšetřujícího soudce, který ho vyslechl za pomoci italského tlumočnicka a který nařídil jeho umístění do vazby. Následně na to, 25. 8. 2010, příslušný belgický soud rozhodl, že evropský zatýkáací rozkaz byl vykonatelný. Stěžovatel se před belgickými soudy dovolával porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy z důvodu, že nemohl ověřit zákonnost prostředků, které vedly k jeho zatčení. Belgický soud ovšem uvedl, že soudce rozhodující o výkonu evropského zatýkáacího rozkazu neposuzuje jeho zákonnost a oprávněnost, ale výlučně jeho výkon dle ustanovení zákona o evropském zatýkáacím rozkazu. Tyto požadavky mají být posuzovány soudním orgánem, který evropský zatýkáací rozkaz vydal. Zároveň stěžovatel tvrdil i to, že italské řízení vedeno in absentia mu v souladu s judikaturou Soudu negarantovalo s dostatečnou mírou jistoty možnost obnovy řízení. Jelikož podle belgického soudu italská legislativa po změnách obsahovala možnost obnovy řízení i v případě extradice, odmítl i tento argument stěžovatele. Tyto závěry byly potvrzeny i v rámci odvolacího řízení. V rámci rozhodnutí o odvolání mimo jiné zaznělo i to, že stěžovatel byl informován o místě a čase řízení a že byl zastoupen advokátem, kterého si sám vybral. V následném dovolacím řízení stěžovatel namítal rozpor s čl. 5 odst. 1 a čl. 6 Úmluvy pro absenci dokumentů ve spisu vztahujících se k opatřením sledování, která vedla k jeho dohledání a zatčení, což způsobilo, že kontrola zákonnosti těchto opatření nebyla možná a také, že italské řízení neposkytovalo spravedlivý proces. Jelikož Kasační soud zamítl i tyto argumenty, dne 30. 9. 2010 byl stěžovatel předán italským státním orgánům.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K ODŮVODNĚNOSTI

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 1 ÚMLUVY

41. Stěžovatel namítá, že výkonem evropského zatýkáacího rozkazu belgickými orgány došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy tím, že jeho zatčení nebylo v souladu s řízením stanoveným zákonem.

Toto ustanovení ve svých příslušných částech zní takto:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

(...)

f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.“

1. Tvrzení stran

42. Stěžovatel namítá skutečnost, že dokumenty týkající se prostředků používaných belgickými policisty k jeho nalezení a zatčení nebyly zahrnuty do spisu státního zástupce a že to zcela znemožnilo kontrolu zákonnosti a opodstatněnosti operací předcházejících jeho zatčení. Vychází z toho, že z tohoto důvodu jeho zatčení nebylo provedeno v souladu s řízením stanoveným zákonem ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

43. Vláda tvrdí, tak jak se domnívají belgické soudy, že zatčení bylo provedeno v souladu s procesními zárukami, kterými se řídí práce vyšetřování a zatýkání, které mají být provedeny v rámci výkonu evropského zatýkacího rozkazu. Skutečnost, že ani žádost o mezinárodní právní pomoc, ani příkaz k vyhledávání a lokalizaci telefonních hovorů nebyl zařazen do spisu státního zástupce, je odůvodněna skutečností, že může obsahovat informace, jejichž zpřístupnění by mohlo ohrozit životy třetích stran.

2. Hodnocení Soudu

44. Soud konstatuje, že dohledání a zatčení stěžovatele v Belgii se uskutečnilo při výkonu evropského zatýkacího rozkazu, který vydaly italské soudní orgány a který byl doručen prostřednictvím Schengenského informačního systému.

45. Dále poznamenává, že mezi stranami nebylo sporné, že namítané zatčení bylo provedeno za účelem předání stěžovatele italským orgánům, takže čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy se v tomto případě použije. Připomíná, že v otázce „zákonnosti“ zbavení svobody je zahrnuto dodržování „řízení stanoveného zákonem“, Úmluva odkazuje v podstatných ohledech na povinnost dodržovat hmotněprávní a procesní normy vnitrostátní legislativy, ale vyžaduje také soulad všech zbavení svobody s cílem čl. 5: ochránit jednotlivce proti svévoli (Saadi proti Spojenému království [velký senát], č. 13229/03, § 67–74, ESLP 2008).

46. V projednávaném případě byl evropský zatýkací rozkaz podle čl. 9 a 10 zákona ze dne 19. 12. 2003 vydán italskými soudními orgány a doručen prostřednictvím Schengenského informačního systému základem pro zatčení. Soud poznamenává, jak vyplývá z protokolu ze dne 4. 8. 2010, že žádost o mezinárodní právní pomoc vydaná těmito orgány, jejíž platnost byla potvrzena belgickým vyšetřujícím soudcem, obsahovala požadavek vůči policejním službám na lokalizaci mobilních čísel a odposlech stěžovatele. Jak uvedl Kasační soud ve svém rozsudku ze dne 22. 9. 2010, belgický zákon přiznává policejním službám úkol vyhledat osoby, jejichž zatčení je stanoveno zákonem, zajistit je, zatknout je a zpřístupnit je příslušným orgánům.

47. Soud dále poznamenává, že jak je uvedeno v čl. 2 zákona o preventivní vazbě ze dne 20. 7. 1990, státní zástupce nařídil policejním službám prostřednictvím apostily, aby zatkly stěžovatele a zajistily jej při vstupu do místa jeho pobytu.

48. Soud se domnívá, že tyto skutečnosti postačují k závěru, že zatčení stěžovatele za účelem jeho umístění do vazby a jeho předání italským orgánům bylo provedeno v souladu s řízením stanoveným zákonem ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

49. Je pravda, že belgické soudy se považovaly za nepřislušné přezkoumat v rámci výkonu evropského zatýkacího rozkazu vyšetřovací úkony vykonávané na základě žádosti o mezinárodní právní pomoc za účelem nalezení stěžovatele a jeho zatčení. Soud nicméně poukazuje na to, že námitka stěžovatele není podložena faktickými důkazy o zneužívajících úkonech ze strany policejních služeb (srov. Čonka proti Belgii, č. 51564/99, § 41–42, ESLP 2002-I). Dále se domnívá, že pokud byla přijata sledovací opatření, tato opatření nemají žádný vztah k zatčení stěžovatele, které by bylo jejich výsledkem. Z toho vyplývá, že zákonnost odnětí svobody stěžovatele nezávisí, při nepřítomnosti jakéhokoli náznaku svévole, na zákonnosti předcházejících operací za účelem nalézt a zatknout stěžovatele.

50. Soud nakonec konstatuje, že není sporné, že sled události – slyšení policejními službami a výslech vyšetřujícím soudcem – probíhal podle předepsaných pravidel podle belgického práva.

51. Soud tak dospěl k závěru, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

52. Stěžovatel namítá, že jeho předáním italským orgánům belgickými orgány při výkonu evropského zatýkacího rozkazu došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který je ve svých příslušných částech formulován následovně:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána (...) soudem (...), který rozhodne (...) o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

1. Tvrzení stran

53. Stěžovatel namítá, že belgické orgány postupovaly při jeho předávání italským orgánům bez toho, aby zkontrolovaly zákonnost a opodstatněnost evropského zatýkacího rozkazu, neboť ten byl založen na odsouzení vyhlášeném italskými soudy v rámci řízení *in absentia*, což je v rozporu s čl. 6 Úmluvy. Tvrdí, že italské řízení *in absentia* bylo důvodem pro odmítnutí vydávání pro několik států EU, protože zatčená osoba již nemohla takovéto řízení napadnout, tedy že rozhodnutí zůstalo vykonatelné a že žádný prostředek nápravy nebyl možný. V každém případě měl Soud sám za to, že odmítnutí znovu zahájit řízení uskutečněné *in absentia* v nepřítomnosti jakéhokoli náznaku, jako je tomu v tomto případě, že se obviněný vzdává svého práva na to, aby se účastnil na jednání, je považované za „zjevné odepření spravedlnosti“, odpovídající pojmu řízení, které je „zjevně v rozporu s čl. 6 nebo se zásadami v něm zakotvenými“ (Sejdovic proti Itálii [velký senát], č. 56581/00, § 84, ESLP 2006-II).

54. Vláda se domnívá, že s ohledem na vybraná zjištění italského Kasačního soudu, že odvolací soud v Brescii legitimně odmítl omluvy stěžovatele a s vědomím toho, že stěžovatel byl zastoupen advokátem u tohoto soudu, se nelze domní-

vat, že rozsudek vyhlášený odvolacím soudem v Brescii proti stěžovateli by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1 s ohledem na judikaturu Soudu ve věcech *Medenica* proti Švýcarsku (č. 20491/92, § 56–58, ESLP 2001-VI) a *Sejdovic* (viz výše, § 88).

55. Navíc belgický soudce neměl v tomto případě žádný prostor pro odmítnutí předání stěžovatele nebo pro podmínění jeho předání přiznáním záruk tak, aby stěžovatel odsouzený v rámci řízení proti uprchlému měl možnost žádat o obnovu řízení. Jak bylo dále potvrzeno judikaturou Soudního dvora Evropské unie (věc *Melloni*), tento prostor je omezen na situace, kdy dotyčná osoba nebyla předvolána nebo jinak informována o dnu a místě jednání, které vedlo k rozhodnutí vynesenému v nepřítomnosti, nebo nebyla obhajována právním zástupcem, jehož k tomu zmocnila.

56. Nakonec mnoho faktorů bylo takové povahy, že poskytly záruku belgickým soudům, že základní práva stěžovatele byla při přesunu dodržena: řízení v Itálii bylo skončeno v rámci šesti let a nebylo před Soudem napadeno; v záznamu ze dne 21. 8. 2010 vypracovaném italskými soudními orgány, byla vyjádřena zmínka o opravných prostředcích, které jsou k dispozici stěžovateli prostřednictvím čl. 175 a 670 italského trestního řádu, pokud by chtěl rozporovat soudní řízení nebo trest, stejně jako lhůtu v případě vydávání; Itálie je smluvní stranou Úmluvy a je povinna ji z tohoto titulu uplatňovat.

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

57. Podle ustálené judikatury Soudu by rozhodnutí o vyhoštění nebo vydávání mohlo mimořádně představovat otázku týkající se čl. 6, pokud uprchlík utrpěl nebo je riziko, že utrpí, zjevné odepření spravedlnosti v dožadujícím státě. Tato zásada byla poprvé stanovena v rozsudku *Soering* proti Velké Británii (ze dne 7. 7. 1989, § 113, série A č. 161) a potvrzena v několika dalších věcech [například *Mamatkulov a Askarov* proti Turecku (velký senát), č. 46827/99 a 46951/99, § 90–91, 2005-I ESLP; *Al-Saadoon a Mufdhi* proti Spojenému království, č. 61498/08, § 149, ESLP 2010; a *Othman (Abu Qatady)* proti Spojenému království, č. 8139/09, § 258, ESLP 2012 (výňatky)]. V tomto případě se tato zásada musí uplatňovat v konkrétním kontextu vykonání evropského zatýkacího rozkazu jedním členským státem EU, který byl vydán orgány jiného členského státu EU.

58. V tomto ohledu Soud poznamenává, že rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu se opírá o samotný mechanismus vzájemného uznávání, založený na zásadě vzájemné důvěry mezi členskými státy EU.

59. Soud si uvědomuje význam mechanismů vzájemného uznávání pro budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva a vzájemné důvěry, která je nevyhnutelná. Evropský zatýkací rozkaz, stanovený rámcovým rozhodnutím, je konkrétním vyjádřením této zásady vzájemného uznávání v oblasti, jejímž cílem je zajistit

volný pohyb soudních rozhodnutí v trestních věcech v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Evropský zatýkací rozkaz je zatýkacím rozkazem vycházejícím ze soudního rozhodnutí vydaného příslušným justičním orgánem členského státu EU, aby jiný členský stát zatkl a předal vyžádanou osobu za účelem výkonu trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody.

60. Soud uvedl svůj závazek k mezinárodní a evropské spolupráci. Domnívá se, že je zcela oprávněné z pohledu Úmluvy vytvořit prostor svobody, bezpečnosti a práva v Evropě a k tomuto přijmout nezbytné prostředky (viz zejména Avotiņš proti Lotyšsku [velký senát], č. 17502/07, § 113, ESLP 2016). Proto se domnívá, že systém evropského zatýkacího rozkazu sám o sobě není v rozporu s Úmluvou.

61. Soud rovněž upřesnil, že způsoby vytváření tohoto prostoru nemohou být v rozporu se základními právy dotčených osob (viz § 114).

62. V tomto ohledu Soud připomněl, že pokud vnitrostátní orgány provádějí právo EU, aniž by měly prostor pro uvážení, platí domněnka rovnocenné ochrany stanovená v rozsudku *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi* proti Irsku [velký senát] (č. 45036/98, ESLP 2005-VI) a rozvinuta ve věci *Michaud* proti Francii (č. 12323/11, ESLP 2012). Tak je tomu v případě, kdy mechanismy vzájemného uznávání ukládají soudci povinnost, aby předpokládal dostatečné dodržování základních práv jiným členským státem. Jak je stanoveno v rámcovém rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu, vnitrostátní soudce je pak zbaven svého prostoru pro uvážení, což vede k automatickému uplatňování domněnky rovnocennosti (Avotiņš, viz výše, § 115). Tato domněnka však může být vyvrácena v rámci konkrétní věci (*Bosphorus*, viz výše, § 456, a *Michaud*, viz výše, § 103). A i když v duchu komplementarity vezme v úvahu způsob, jakým tyto mechanismy vzájemného uznávání fungují a hlavně jejich cíl účinnosti, Soud musí ověřit, že zásada vzájemného uznávání není uplatňována automaticky a mechanicky na úkor základních práv (Avotiņš, výše, § 116).

63. V tomto duchu jsou soudy států, které jsou smluvními stranami Úmluvy i členy EU, vyzvány k uplatňování mechanismu vzájemného uznávání zavedeného právem EU tak, jak je stanoveno pro výkon evropského zatýkacího rozkazu vydaného jiným evropským státem, aby tak daly plný účinek tomuto mechanismu, ve kterém nelze ochranu práv stanovených v Úmluvě považovat za zjevně nedostatečnou (tamtéž, § 116).

64. Na druhé straně, jestli jim byla předložena závažná a odůvodněná stížnost, ve které se tvrdí, že došlo k zjevně nedostatečné ochraně práva zaručeného Úmluvou a jestli právo EU tuto nedostatečnost neumožní odstranit, nemohou se vzdát přezkumu této stížnosti pouze proto, že uplatňují právo EU (tamtéž § 116). Přísluší jim, aby v tomto případě interpretovaly a uplatňovaly pravidla práva EU v souladu s Úmluvou.

b) Použití těchto zásad na projednávaný případ

65. V tomto případě byl stěžovatel zbaven svobody na základě evropského zatýkácího rozkazu vydaného italskými orgány 27. 7. 2010 za účelem výkonu trestu odnětí svobody, ke kterému byl odsouzen v rámci řízení skončeného rozsudkem italského Kasačního soudu ze dne 23. 5. 2003.

66. V souladu se systémem zavedeným rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkáčím rozkazu a jak bylo rovněž připomenuto belgickými soudy, přísluší soudnímu orgánu, který vydal rozkaz a kterému má být stěžovatel předveden, v tomto případě italské soudní orgány, aby posoudil zákonnost a opodstatněnost evropského zatýkácího rozkazu. Pokud jde o Belgii, belgické státní zastupitelství nemělo žádný prostor pro uvážení, pokud jde o vhodnost zatčení, a příslušné belgické soudy mohly odmítnout výkon pouze z důvodů stanovených belgickým zákonem ze dne 19. 12. 2003 o evropském zatýkáčím rozkazu.

67. Ve světle obecných zásad uvedených výše se Soud domnívá, že kontrola provedená belgickými orgány, takto omezená, nepředstavuje sama o sobě problém ve vztahu k Úmluvě, protože belgické soudy přezkoumaly opodstatněnost stížností podaných na základě Úmluvy stěžovatelem. Ověřily tak, zda výkon evropského zatýkácího rozkazu nevedl v případě stěžovatele ke zjevně nedostatečné ochraně práv zaručených Úmluvou.

68. Stěžovatel tvrdí, že jeho předáním italským orgánům, když byl odsouzen *in absentia* a když mu italský soudní systém v rozhodné době nezaručoval s dostatečnou mírou jistoty možnost obhajovat se v rámci nového řízení, belgické orgány schválily situaci, která je v rozporu s Úmluvou.

69. Soud připomíná, že ve věci Sejdovic, na kterou se obě strany odvolávají, byl stěžovatel rovněž souzen *in absentia* a neobdržel žádné oficiální informace o obviněních ani o datu jeho soudního řízení. Navíc jeho řízení bylo vedeno trestním soudem, před nímž nebyl zastoupen. Tyto okolnosti přiměly Soud k posouzení, zda se stěžovatel rozhodl vzdát svého práva zúčastnit se jednání, anebo zda se rozhodl skrývat před spravedlností, a k ověření, zda vnitrostátní právo poskytlo stěžovateli s dostatečnou jistotou možnost dosáhnout nové soudní posouzení o podstatě obvinění, která jsou vznesena proti němu poté, co jej soud vyslechl v jeho přítomnosti v souladu s jeho právem na obhajobu. Jelikož došel k opačnému závěru, Soud shledal, že došlo k porušení čl. 6 Úmluvy (tamtéž, § 105–106).

70. Soud konstatuje, že čl. 7 belgického zákona ze dne 19. 12. 2003 o evropském zatýkáčím rozkazu v souladu s čl. 5 odst. 1 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV před jeho změnou rámcovým rozhodnutím 2009/299/SVV stanovoval možnost belgického soudce odmítnout výkon evropského zatýkácího rozkazu, pokud byl stěžovatel v situaci, kterou Soud ve věci Sejdovic posoudil. Nicméně jak uvedl vyšetřovací senát odvolacího soudu v Bruselu ve svém rozsudku ze dne 9. 9. 2010, v tomto případě tomu tak nebylo. Stěžovatel byl oficiálně informován o datu a místě řízení před odvolacím soudem v Brescii. Před odvolacím soudem mu byla

navíc poskytnuta asistence a obhajoba advokátem, kterého si sám určil a který ho obhajoval také v prvním stupni a tato obhajoba se prokázala jako účinná, jelikož vedla ke snížení trestu.

71. Tyto skutečnosti postačují k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že v tomto případě nebylo provedení evropského zatýkacího rozkazu belgickými soudy postiženo zjevnými nedostatky, které by mohly vyvrátit domněnku rovnocenné ochrany z hlediska systému evropského zatýkacího rozkazu, jak je definována v rámcovém rozhodnutí a specifikována judikaturou Soudního dvora Evropské unie, který byl převeden do belgického práva a aplikován v konkrétním případě stěžovatele. Ze stejných důvodů dospěl Soud k závěru, že předání stěžovatele italským orgánům nemůže být považováno za založené na soudním řízení, které představuje zjevné odepření spravedlnosti.

72. Předáním stěžovatele tak nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.
(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
13. 3. 2018
VĚC STERN TAULATS A ROURA CAPELLERA PROTI ŠPANĚLSKU
(rozsudek Stern Taulats a Roura Capellera proti Španělsku, stížnosti
č. 51168/15 a 51186/15)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod.

Klíčová slova:

soukromý život – svoboda projevu – sdělovací prostředky – **kritika a defamace** – občanský projev ve veřejném zájmu – **ochrana pověsti jiných** – svoboda projevu – svoboda zastávat názory – hate speech – ochrana pověsti jiných – politický projev – svoboda rozšiřovat myšlenky

Hranice svobody politického projevu – k definici nezbytný v demokratické společnosti

Autorský komentář:

Rozsudek Stern Taulats a Roura Capellera vyšel krátce po jiném sledovaném rozsudku, který se týkal zneuctění pomníku neznámého vojína [ve věci Sinkova proti Ukrajině, rozsudek ze dne 27. 2. 2018, č. 39496/11, Evropský soud pro lidská práva (ESLP) potvrdil, že odsouzením uměleckého protestu na válečném pamětníku, který byl natočený a zveřejněný, nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy]. Oba případy pojí linka vyšetřování a zjišťování motivů, které vedly stěžovatele ke kritickému projevu, jakož i celkový kontext jednání. Zatím co však ve věci Sinkova ESLP potvrdil rozhodnutí vnitrostátních orgánů, v Stern Taulats a Roura Capellera poukázal zejména na problém kompatibility trestních sankcí s politickým projevem, který neměl motiv pobízet k násilí.

Jedná se o další rozhodnutí z řady rozsáhlé judikatury ESLP k otázce ochrany politického projevu, které ESLP přisuzuje obzvláště velký význam. Ač samotný pojem politický projev prozatím ESLP přesně nedefinoval, z jeho judikatury je zřejmé, že podléhá nejvyšší možné míře ochrany a nejrestriktivnějšímu výkladu případných omezení podle odst. 2 čl. 10 Úmluvy.

V projednávané věci je nejdůležitější odlišení, že v případě spálení portrétu hlavy státu se jednalo pořád o politický projev proti veřejnému činiteli, nikoliv

o osobní kritiku. ESLP sám rozeznal, že podobná jednání se využívají stále častěji, aby přilákala média a rozšířila kritické politické názory. Nicméně, 1) nejde o nenávistný projev ani tento projev nepobízí k dalšímu násilí, 2) podněcování násilí nebo nenávisti nebylo cílem stěžovatelů 3) trestní sankce, navíc v podobě odnětí svobody, není přiměřená.

V českém kontextu stojí za zmínku, že rozsudek dále upřesňuje tři skupiny faktorů, které ESLP uplatňuje ve své judikatuře při difamačních sporech (kategorizace výroků na skutková tvrzení a hodnotové soudy, kdo výrok pronesl a koho se týkal, a přísnost a povaha uložené sankce), na rozdíl od desetibodového testu, který Ústavní soud dovodil v nálezu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.¹

SKUTKOVÝ STAV

(1–15) Stěžovatelé, Enric Stern Taulats a Jaume Roura Capellera, oba španělská občani, byli rozsudkem ze dne 9. 7. 2008 u Audiencia Nacional odsouzeni z trestného činu urážky koruny na základě ustanovení § 490 odst. 3 trestního zákoníku. Odsuzující rozsudek prokázal, že dne 13. 9. 2007, kolem 20.00 hod., při příležitosti institucionální návštěvy jeho veličenstva v Gironě, stěžovatelé zapálili fotografii královského páru, kterou umístili vzhůru nohama na veřejném náměstí, kde se konalo shromáždění. Podpálení předcházelo skandování motta „300 let Burbonu, 100 let boje proti španělské okupaci“. Stěžovatelé si zakryli tváře tak, aby nemohli být identifikováni, obrovskou fotografií královského páru umístili do středu náměstí, Enric Stern na fotografii vylil zápalnou látku a Jaume Rouralt ji zapálil. Podle vnitrostátních soudů stěžovatelé jasně zamýšleli ponižít Jeho Veličenstva v průběhu demonstrace, v rámci které byla Bourbonská dynastie prezentována jako okupační síla Katalánské autonomní komunity. Vnitrostátní soud zdůraznil, že projev nesouhlasu a odmítnutí monarchie nevyžaduje takovéto ponižení Jeho Veličenstev. Stěžovatelé byli odsouzeni na 15 měsíců vazby, která byla, s ohledem na jejich minulost (jednalo se první potrestání) změněna na pokutu 2 700 eur pro každého. Rozsudek byl dne 5. 12. 2008 potvrzený trestním kolegiem Audiencia Nacional. Ten zdůraznil, že § 490 TZ ochraňuje krále pouze, pokud jde o výkon jeho ústavní funkce. Nezákonné útoky na královu čest mimo výkonu jeho pravomocí a funkce jsou podřízeny článkům 208 a násl. TZ (urážka občana). Podle Audiencia Nacional stěžovatelé jednali nad rámec svobody projevu. Stěžovatelé se obrátili na Ústavní soud s tvrzením, že došlo k porušení jejich ústavního práva na svobodu projevu. Španělský ústavní soud nicméně rozsudkem ze dne 22. 7. 2015 uzavřel, že na jednání stěžovatelů článek o ochraně a svobodě projevu a názorů nedopadá.

¹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1074.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ODSŤ. 1 ÚMLUVY

20. Stěžovatelé tvrdili, že vnitrostátní odsuzující rozsudek představoval neodůvodněný zásah do jejich svobody projevu. Odkazovali na čl. 10 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestranosti soudní moci.“

A. K přijatelnosti

21. Vláda se domnívá, že stížnosti by měly být prohlášeny za nepřijatelné ve smyslu čl. 17 Úmluvy (zákaz zneužití práva) z důvodu, že se týkají projevu podněcujícího k násilí a nenávisti, nebo alternativně, že odsouzení stěžovatelů bude posouzeno jako přiměřené a nezbytné v demokratické společnosti.

22. Podle stěžovatelů neexistuje žádný důvod k závěru, že došlo k podněcování k nenávisti, a odkazují na svá tvrzení ohledně čl. 10.

(...)

24. Vzhledem k tomu, že tato stížnost není zjevně nepřijatelná ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy, a že se nejedná o žádný jiný důvod nepřijatelnosti, shledal Soud předmětnou stížnost přijatelnou.

B. Ve věci samé

25. Soud konstatuje, že mezi stranami není pochyb o tom, že napadené odsouzení představovalo zásah do práva stěžovatelů na svobodu projevu zaručeného čl. 10 odst. 1 Úmluvy. Není rovněž zpochybněno, že tento zásah byl stanoven zákonem a že sledoval legitimní cíl, jmenovitě ochranu pověsti nebo práv jiných osob ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Předmětem sporu v projednávané věci je, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“.

1. Tvrzení účastníků řízení

26. Vláda tvrdí, že španělské soudy náležitě zohlednily judikaturu Soudu v této oblasti (...). Trvá na tom, že jednání, z kterého byli stěžovatelé obviněni, podněcovalo k nenávisti, jelikož vedlo k násilnému konání. V tomto ohledu se odvolává na protesty proti obviněním obou žalobců, které se údajně odehrály v Barceloně a v Madridu ke konci září 2007.

27. Stěžovatelé tvrdí, že jejich odsouzení nebylo ani přiměřené vzhledem k sledovanému legitimnímu cíli, ani „nezbytné v demokratické společnosti“. Výše zmíněné jednání nebylo namířeno proti konkrétním rasám, přesvědčením či životním postojům. Stěžovatelé rovněž poukazují na to, že použití symbolů v kontextu politického jednání bylo považováno za zahrnuté do svobody projevu již ve věci Fábér proti Maďarsku (č. 40721/08, rozsudek ze dne 24. 7. 2012); Murat Vural proti Turecku (č. 9540/07, rozsudek ze dne 21. 10. 2014); a konkrétněji, ve věci Křesťanská a demokratická lidová strana proti Moldavsku (č. 2) (č. 25196/04, rozsudek ze dne 2. 2. 2010 – věc, ve které došlo k spálení portrétů politických představitelů a státních vlajek).

28. Mezinárodní organizace „Článek 19“, třetí strana intervenující v projednávané věci, se domnívá, že zákaz urážky hlavy státu, zejména [vynucován] nástroji trestního práva, „obrací základní zásadu“, že v demokratickém politickém systému vláda podléhá kontrole občanů. Organizace uvedla, že trestní odsouzení uložené ve věcech týkajících se politického projevu je zřídka přiměřené. Domnívá se, že existuje významný rozdíl mezi „urážkou“ a „nenávistným projevem“ [hate speech]. V tomto ohledu uvádí, že cílem zákazu nenávistných projevů je šířit rovnost a chránit jednotlivce před diskriminací a násilím, a že se nesmí zaměřovat jen na projevy, které uráží či šokují nebo provokují.

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

29. Soud připomíná základní zásady, které vycházejí z jeho judikatury k čl. 10 Úmluvy.

30. Svoboda projevu představuje jeden ze základních pilířů demokratické společnosti, jednu ze základních podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce. S výhradou odstavce 2 čl. 10 Úmluvy se vztahuje nejen na „informace“ a „myšlenky“, které jsou příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které uráží, šokují nebo provokují [neboť] takové jsou požadavky pluralismu, tolerance a otevřenosti, bez nichž nemůže žádná „demokratická společnost“ existovat (Handyside proti Spojenému království, rozsudek ze dne 7. 12. 1976, č. 5493/72, § 49; a Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii, rozsudek velkého senátu, č. 21279/02 a 36448/02, § 45). Jak je uvedeno v čl. 10 Úmluvy, svoboda projevu podléhá výjimkám, které však vyžadují úzkou interpretaci a potřeba omezit ji musí být přesvědčivě odůvodněná.

31. Přídavné jméno „nezbytné“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy znamená „náležavou společenskou potřebu“. Smluvní státy mají při posuzování existence takové potřeby jistý prostor k uvážení, který nicméně podléhá evropské kontrole, a to jak zákonů, tak rozhodnutí, byť vydaných nezávislými soudy. Soud má tedy pravomoc posledního slova v rozhodnutí, zda „omezení“ je slučitelné se svobodou projevu chráněnou čl. 10.

32. Článek 10 odst. 2 Úmluvy ponechává jen malý prostor pro omezení svobody projevu v oblasti politického diskurzu a debaty (...). Kromě toho hranice přijatelné kritiky jsou širší u politiků než u soukromých osob: na rozdíl od [soukromých osob] se politik nevyhnutelně a vědomě podrobují důkladné kontrole každého svého slova a činu ze strany novinářů i ze strany široké veřejnosti, a v důsledku toho musí prokázat vyšší míru tolerance (Lingens proti Rakousku, č. 9815/82, rozsudek ze dne 8. 7. 1986, § 42; Vides Aizsardzības Klubs proti Lotyšsku, č. 57829/00, rozsudek ze dne 27. 5. 2004; a Lopes Gomes da Silva proti Rusku a Portugalisku, č. 37698/97, § 30, ESLP 2000-X). Zatímco má nárok na ochranu své pověsti i mimo svého soukromého života, nezbytnost této ochrany musí být poměřována proti zájmu svobodné diskuse o politických otázkách a výjimky ze svobody projevu musí být vykládány restriktivně (srov. Pakdemirli proti Turecku, č. 35839/97, § 45, rozsudek ze dne 22. 2. 2005; a Artun a Güvener proti Turecku, č. 75510/01, § 26, rozsudek ze dne 26. 2. 2007).

33. Nicméně nelze říci, že svoboda projevu v oblasti politické kritiky je neomezená. Soud připomíná, že tolerance a respektování důstojnosti všech lidí jsou základem demokratické a pluralitní společnosti. Z toho vyplývá, že v demokratických společnostech může být v zásadě považováno za nezbytné sankcionovat, nebo dokonce zabránit všem formám projevu, které propagují, povzbuzují nebo ospravedlňují nenávist založenou na nesnášenlivosti (včetně náboženské nesnášenlivosti) tak, aby bylo zajištěno, že uložené „formální požadavky“, „podmínky“, „omezení“ nebo „sankce“ jsou přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (k nenávistnému projevu a odůvodňování násilí srov. Sürek proti Turecku (č. 1) č. 26682/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 1999, 4. 12. 2003, § 62; a konkrétněji Gunduz proti Turecku, č. 35071/97, rozsudek ze dne 4. 12. 2003, § 40, ESLP 2003-XI). Zatímco je zcela legitimní, aby vnitrostátní autority byly chráněny příslušnými orgány, které garantují veřejný pořádek, dominantní postavení, v němž se tyto autority nacházejí, pověřuje orgány, aby užívaly nástrojů trestního řízení zdrženlivě (Jiménez Losantos proti Španělsku, č. 53421/10, § 51, rozsudek ze dne 14. 6. 2016).

34. Za účelem určení, zda byl zásah veřejného orgánu do práva na svobodu projevu „nezbytný v demokratické společnosti“, Soud zdůraznil, že uložení trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný v politické diskusi je slučitelné se svobodou projevu pouze za výjimečných okolností a že základním prvkem, který je třeba vzít v úvahu, je skutečnost, zda projev podněcuje k násilí nebo představuje nenávistní projev (Gerger proti Turecku, č. 24919/94, § 50, rozsudek velkého senátu ze dne

8. 7. 1999; Sürek (č. 1), § 62; a Otegi Mondragon, č. 2034/07, rozsudek ze dne 15. 3. 2011, § 54).

35. V případě urážky hlavy státu již Soud uvedl, že zvýšená ochrana v podobě zvláštního trestního předpisu není v zásadě v souladu s duchem a smyslem Úmluvy (Colombani a další proti Francii, č. 51279/99, rozsudek ze dne 25. 6. 2002, § 66–69, ECHR 2002-V; Pakdemirli proti Turecku, č. 35839/97, rozsudek ze dne 22. 2. 2005, § 51–52; Artun a Güvener proti Turecku, č. 75510/01, rozsudek ze dne 26. 6. 2007, § 31; a Otegi Mondragon proti Španělsku, viz výše, § 55–56, ECHR 2011). Zájem ochránit pověst hlavy státu nemůže odůvodnit udělení zvláštního privilegia nebo ochrany tváří v tvář právu na informace a vyjádření názoru (Otegi Mondragon, viz výše § 55).

b) Použití výše uvedených zásad v projednávaném případě

36. Soud prvně poznamenává, že jednání, kterého se dopustili stěžovatelé, spadá obecně spíše do rámce politické než osobní kritiky instituce monarchie, konkrétně Španělského království. Tento závěr plyne jasně z přezkumu kontextu, v němž k jednání došlo. Jednalo se o institucionální návštěvu krále Španělska v Gironě, která byla následována anti-monarchistickou demonstrací za nezávislost, která měla za motto „300let Bourbonů, 100 let boje proti terorismu. Španělská okupace“. V důsledku této demonstrace se na náměstí ve městě konalo shromáždění. Stěžovatelé se postavili doprostřed náměstí, kde se pak dopustili jednání, které vedlo k jejich odsouzení za trestné činy. Toto kontroverzní představení bylo součástí debaty o otázkách veřejného zájmu, konkrétně nezávislosti Katalánska, monarchistického zřízení státu a kritiky krále Španělska jako symbolu španělského národa. Všechny tyto skutečnosti umožňují dospět k závěru, že to nebyl osobní útok namířený proti španělskému králi, s cílem pohrdat jeho osobou, ale kritika toho, co král představuje jako vůdce a symbol státního aparátu.

37. Soud dále poznamenává, že rozsudek [španělského] Ústavního soudu zpochybnil způsob, jakým stěžovatelé vyjádřili tuto politickou kritiku, zejména skutečnost, že se uchýlili k užití ohně, že použili fotografii velkých rozměrů a umístili ji vzhůru nohama. Právě tato forma projevu podle Ústavního soudu přesahuje hranice svobody projevu, jelikož spadá pod koncept nenávislného projevu nebo projevu, který podněcuje k užití násilí.

38. Pokud jde o tyto tři prvky, Soud poznamenává, že jde o symbolické prvky, které mají jasný a zřejmý vztah ke konkrétní politické kritice vyjádřené stěžovateli, týkající se španělského státu a jeho monarchické podoby: podobizna španělského krále je symbolem krále jako hlavy státu, jak dosvědčuje i skutečnost, že je reprodukována na mincích, známkách, nebo umístěná v reprezentativních místech veřejných institucí; použití ohně a umístění fotografie vzhůru nohama vyjadřují radikální odmítnutí nebo zavržení, přičemž oboje je použito jako manifestace poli-

tické či jiné kritiky [ve vztahu k spálení portrétu hlavy státu srov. věc Křesťanská a demokratická lidová strana (č. 2), cit. výše], velikost fotografie měla, zdá se, zajistit viditelnost jednání, které se uskutečnilo na veřejném náměstí. Za okolností projednávaného případu Soud konstatuje, že jednání přiřítané stěžovatelům bylo součástí jednoho z těch provokativních projevů, které se stále častěji používají k přitáhnutí pozornosti médií, a které podle jeho mínění nepřekračují určitou míru přehánění nebo provokace povolené pro šíření kritické zprávy, pokud jde o svobodu projevu (Mamère proti Francii, č. 12697/03, rozsudek ze dne 7. 11. 2006, § 25, EÚLP 2006-XIII).

39. Soud rovněž zastává názor, že nelze mít za to, že úmyslem stěžovatelů bylo podněcovat k páchání násilných činů proti osobě krále, a to i přesto, že jednání mělo za následek spálení podobizny představitele státu [srov. mutatis mutandis, Křesťanská a demokratická lidová strana (č. 2), citované výše, § 27]. Poznává, že takové jednání musí být interpretováno jako symbolické vyjádření nespokojenosti a protestu. Jednání stěžovatelů v projednávané věci, ačkoli vedlo ke spálení obrazu, je formou vyjádření názoru v kontextu debaty o otázce veřejného zájmu, a to konkrétně: institutu monarchie. Soud v této souvislosti připomíná, že svoboda projevu je použitelná nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou příznivě přijaté nebo považované za neškodné nebo lhostejné, ale i na takové, které uráží, šokují nebo provokují: takový je totiž význam pluralismu, tolerance a otevřenosti myslí, bez nichž neexistuje žádná „demokratická společnost“ (srov. bod 27 výše).

40. Soud tedy není přesvědčen, že v projednávaném případě může být obecně výše uvedené jednání rozumně považováno za podněcování k nenávisti nebo násilí. Má za to, že ze skutkových zjištění ani kontextu, v jakém se jednání stěžovatelů uskutečnilo, nelze podněcování k násilí vyvodit, ani jej nelze prokázat na základě důsledků jednání, které, podle skutečností označených soudcem za prokázané, nebylo doprovázené násilným chováním nebo narušením veřejného pořádku. Události, které se odehrály o několik dnů později v návaznosti na protesty proti obžalobě stěžovatelů, na které odkazuje vláda, tento závěr nijak nemění.

41. Pokud jde o nenávistný projev jako odůvodnění trestného odsouzení, Soud připomíná, že zatímco ve své judikatuře dovedl zásadní a podstatnou povahu svobody projevu v demokratické společnosti, definoval také její limity. Mimo jiné konstatoval, že projevy neslučitelné s hodnotami vyhlášenými a garantovanými Úmluvou jsou, v souladu s čl. 17, vyloučené zpod ochrany čl. 10. Soud se musel vypořádat s případy, kdy inkriminované výroky popíraly holocaust, ospravedlňovaly pronacistickou politiku nebo spájely všechny muslimy s vážným zločinem terorismu (Lehideux a Isorni proti Francii, č. 24662/94, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 9. 1998, § 47 a 53, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-VII; W. P. a další proti Polsku, č. 42264/98, rozhodnutí ze dne 2. 9. 2004, ESLP 2004-VII; Norwood proti Spojenému království, č. 23131/03, rozhodnutí ze dne 16. 11. 2004, ESLP 2004-XI; a Witzsch proti Německu, č. 7485/03, rozhodnutí ze dne 13. 12. 2005).

Ochrana čl. 10 Úmluvy je omezena, pokud ne zcela vyloučena, ve vztahu k nenávisnému projevu, pojmu, který lze vnímat tak, že zahrnuje všechny formy projevu, které šíří, podněcují, propagují nebo ospravedlňují rasovou nenávisť, xenofobii, antisemitismus nebo jiné formy nenávisť založené na nesnášenlivosti (výše uvedený rozsudek Gündüz, § 22) a které musí být prozkoumány ve vztahu ke kontextu (Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2015, § 204–208, ESLP 2015). Zahrnutí jednání, které stejně jako v projednávané věci stěžovatelů je symbolickým projevem odmítnutí a politické kritiky instituce, mezi nenávistné projevy, a z toho plynoucí vyloučení takového jednání z ochrany poskytnuté svobodou projevu, by znamenalo příliš široký výklad výjimky povolené judikaturou Soudu, a bylo na újmu pluralitě, toleranci a otevřenosti, bez které by neexistovala žádná „demokratická společnost“.

42. Závěrem se Soud domnívá, že jednání není možné posuzovat jako součást projevu nenávisť, a tedy předběžnou námitku vlády ohledně čl. 117 Úmluvy nezbyvá než zamítnout (srov., *mutatis mutandis*, Féret proti Belgii, č. 15615/07, rozsudek ze dne 16. 7. 2009, § 82). Pokud jde o trestní sankci uloženou stěžovatelům, (...) Soud se domnívá, že za okolností projednávaného případu a s ohledem na jeho předchozí judikaturu (srov. bod 34 výše), trest odnětí svobody uložený za trestný čin spáchaný v souvislosti s politickou diskusí představuje zásah do svobody projevu, který není přiměřený sledovanému legitimnímu cíli nebo nezbytný v demokratické společnosti. Proto došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Za těchto okolností Soud jednomyslně

1. *Rozhoduje* o spojení stížností;
2. *Odmítá* námitku vlády na základě čl. 17 Úmluvy;
3. *Prohlašuje* stížnosti za přijatelné;
4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;
5. *Rozhoduje*, že není potřeba zkoumat stížnost podle čl. 9;
6. *Rozhoduje*, že zjištěné porušení samo o sobě poskytuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění pro nemajetkovou újmu, kterou utrpěli stěžovatelé.
7. *Rozhoduje*, že
 - a) žalovaný stát má zaplatit stěžovatelům ve lhůtě do tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nadobude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, tyto částky:
 - (i) 2 700 eur každému stěžovateli a dále případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, jako náhradu nákladů řízení;
 - (ii) 9 000 eur společně stěžovatelům, a dále případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, jako náhradu nákladů řízení;
 - b) od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se mezní zápůjční sazbě Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;
8. *Odmítá* stížnost na spravedlivé zadostiučinění ve zbývajících částech.

(Zpracovala Katarína Šipulová, MSt., PhD.)

POZNÁMKY

POZNÁMKY

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Tisk:

SERIFA®

Distribuce:

CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4